

NOVEMBER '85
4e jrg., nummer 38
verschijnt tenminste
10 maal per jaar

mededelingen opbouwwerk

in dit nummer

- ★ Jan Mul, directeur van het NIMO, gaat in een column in op de noodzaak van onderzoek voor (bewoners)groepen pag. 3
- ★ Doorbraak zelfbeheer op wereldniveau? Een verslag van Chris Stelder over een conferentie in Boedapest pag. 10
- ★ In het gele katern ditmaal een knelpuntenanalyse van werkgelegenheidsprojecten: het opbouwwerk als starthok en thuishaven pag. 19
- ★ Een inventarisatie in Limburg wijst uit: ook binnen het sociaal-cultureel en opbouwwerk is de computer in opmars pag. 29
- ★ Een unieke oplossing voor het beheer van koop- en huurwoningen in Hoorn. Hans Verschoor, buurtopbouwwerker doet verslag pag. 33
- ★ Een uitspraak van de kantonrechter over puntenaftrek bij verkeerslawaaï pag. 37
- ★ De Wet op het Onderwijsvoorrangsbeleid is eindelijk aangenomen; een somber stemmende analyse op Enthousiaste praktijkverhalen daarentegen van leerkrachten en welzijnswerkers over hoe het anders kan en moet: over een kindertheatergroep in Den Haag en een "voorportaal" voor Turkse en Marokkaanse meisjes in Rotterdam pag. 39
- pag. 44

pag.	
3.	De noodzaak van onderzoek voor (bewoners)groepen
5.	Druk op minister De Koning om experiment Werk en Welzijn voort te zetten
6.	Toepassing Werk en Welzijn in Engeland stuit op bezwaren
6.	Chocoladefabriek op de computer
7.	Samenwerkingsverband Informatienetwerken stelt werkplan vast
8.	Studiedag Minderheden/Meerderheid
8.	Studiedag Opbouwwerk en vochtoverlast
9.	Ontwikkelingsprojecten Opbouwwerk-Werkgelegenheid
9.	Raad van Aangeslotenen bijeen
10.	Doorbraak zelfbeheer op wereldniveau?
13.	Tentoonstelling en manifestatie Huis in Eigen Hand
14.	LOBH Verbouwreeks nummer 5: Zelfbeheer
14.	Knipselkrant Bouwen en Wonen
15.	Nieuwe Documentatieset Opbouwwerk - Arbeid/Inkomen
15.	Meerjarenplan Stadsvernieuwing '86-'90
16.	Onderzoek naar resultaten van renovatie in Leeuwarden
16.	Ministerie van W.V.C. onderzoekt "bereik voorzieningen"
17.	M.O. aangehaald in Tweede Kamer
17.	Werkprojecten voor jongeren komen in gevaar
18.	Cursus Welzijnsjournalistiek
19.	Knelpuntenanalyse Werkgelegenheidsprojecten
29.	Computers in opmars binnen sociaal-cultureel- en opbouwwerk: een inventarisatie in Limburg
32.	Financiering van woonverenigingen
33.	Huurders in Hoorn beheren eigen woning
36.	Samenwerking welzijnspers
36.	Speciale uitgave van Trefpunt over maatschappelijk ontwikkelingsbeleid
37.	Coöperatief baden en wassen in Amsterdam-Noord
37.	Puntenaftrek bij verkeerslawaaï
38.	Onderwijsvoorrang: Mythe met wettelijke status
39.	SKIT: Kindertheater in Spoorwijk: Meer dan toneel alleen
44.	't Voorportaal-Noord: Rotterdams Wijkproject voor leerplichtige Turkse en Marokkaanse meisjes

DE NOODZAAK VAN ONDERZOEK VOOR (BEWONERS)GROEPEN

Bestaat er op het ogenblik een actieveld van onderop? Met deze vraag (die hij onmiddellijk bevestigend beantwoordde) vatte één van de inleiders, Wolf Beck, het thema samen van het congres "Tussen straat en staat". Een congres dat op 14 november jl. werd gehouden ter gelegenheid van het 20-jarig lustrum van het NIMO (Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw) en waar we in de kolommen van M.O. nog wel op terug zullen komen. We vroegen Jan Mul, directeur van het NIMO om in deze M.O. iets te zeggen over de noodzaak van onderzoek-van-onderop.

Groepen op buurt- en wijkniveau moeten mogelijkheden krijgen om onderzoek te laten doen. Onderzoeksresultaten leggen immers bij de aanpak van concrete problemen groot gewicht in de schaal. De vraag, wie de probleemstelling van onderzoek bepaalt, is dus van erg groot belang.

Er zijn heel wat belangengroepen, die zelfstandig onderzoeksvraagstellingen kunnen bepalen. Dat zou voor bewonersgroepen ook moeten gelden. Om een paar voorbeelden te noemen:

- bij stadsvernieuingsproblemen zouden groepen zelf de opdracht tot bouwtechnisch onderzoek moeten kunnen geven;
- idem dito bij verkeerstechnisch onderzoek als het gaat om de oplossing van verkeersproblemen;
- bewonersgroepen hebben behoefte aan (bio)chemisch en medisch onderzoek, wanneer in een wijk milieuproblemen worden geconstateerd.

Groepen, die op deze terreinen actief zijn, organiseren zich meer en meer ook bovenplaatselijk om bij provinciale en landelijke overheden hun standpunt in te kunnen brengen. Ter onderbouwing van standpunten hebben ze dan onderzoeksgegevens nodig.

Maar dan moeten dit soort samenwerkingsverbanden of platforms - of hoe men die groepen ook verder noemen wil - kunnen beschikken over de mogelijkheden om onderzoek te (laten) doen. Ik denk hierbij niet alleen aan de voorbeelden, die ik hierboven heb genoemd, maar ook aan een terrein als dat van de sociale

zekerheid. In hoeverre kunnen uitkeringsgerechtigden met behulp van onderzoek hun visie formuleren en onderbouwen?

De noodzaak van onderzoek doet zich echter niet alleen op het niveau van het behartigen van concrete belangen gevoelen. Discussies over thema's als de toekomst van de verzorgingsstaat en de organisatie van het binnenlands bestuur worden voornamelijk door "deskundigen" bepaald. Op dit algemeen maatschappelijke niveau ontbreekt de inbreng vanuit buurten en wijken of vanuit bovenplaatselijke groepen, die vanuit buurten en wijken zijn ontstaan. Ook hier kan ondersteunend onderzoek dienstig zijn.

Vanuit het niveau van de straat klinkt alom het "stop"geroep. Stop de afbraak van de verzorgingsstaat, stop de wapenwedloop, stop de milieuverontreiniging, enzovoort. Maar dat alleen is niet genoeg. In het verlengde van initiatieven en experimenten aan de basis zal baanbrekend werk verricht moeten worden. Dan is actieverricht onderzoek naar mogelijkheden en belemmeringen van experimenten broodnodig. De ruimte daarvoor is vrijwel nergens te vinden.

Deze tijd van herstructurering en bezuiniging laat in toenemende mate een behoefte aan beheersing zien. Gelden moeten immers eerlijk verdeeld worden en daarvoor zijn beleidsvisies nodig, waar zich criteria uit af kunnen laten leiden. Die criteria op hun beurt zijn bepalend voor de vraag, of dit soort onderzoek voor financiering in aanmer-

king komt of dat dit type onderzoek buiten de prijzen valt. We vrezen voor het laatste.

Deze vormen van welzijnsonderzoek hebben geen prioriteit. Immers:

- het budget voor welzijnsonderzoek staat in geen enkele verhouding tot wat op andere terreinen aan onderzoek wordt besteed en "gemengde" financiering, waarbij naast WVC andere departementen meefinancieren, komt uiterst moeizaam tot stand;
- geld voor welzijnsonderzoek gaat naar verschillende welzijnssectoren en de sector van de volksgezondheid scoort daarbij uitzonderlijk hoog in schrille tegenstelling tot de sectoren maatschappelijke dienstverlening, educatie en maatschappelijke ontwikkeling;
- onderzoek kun je onderverdelen in down-top en top-down onderzoek, waarbij het down-top onderzoek een geringere prioriteit heeft.

Onderzoeksbeleid, voorzover geformuleerd, biedt geen garanties, dat zwakkere sociaal-economische groepen bij de ontwikkeling van criteria hun inbreng kunnen leveren. Voor de groepen zelf is het trouwens ook niet direct de hoogste prioriteit. Dat maakt dat deze groepen buitenspel staan en dat hun belangen niet veilig zijn gesteld. Op het achterstellingsproces, waaraan ze onderhevig zijn, zit geen enkele rem. Waarmee ik wil zeggen, dat het opbouwerveld ook eens in deze richting zou moeten denken om ruimte voor reële invloed voor bewoners te creëren.

Jan Mul, directeur Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw

**VEEL DRUK OP MINISTER DE KONING OM EXPERIMENT
WERK EN WELZIJN VOORT TE ZETTEN**

In een vergadering van de Vaste Kamercommissie van Sociale Zaken op 14 november j.l. namen alle fracties een positief standpunt in m.b.t. de ingediende plannen voor experimenten met Werk en Welzijn in verschillende lokaties. Ze drongen er bij minister De Koning op aan om financiële mogelijkheden te vinden. Omdat De Koning zich vrij afwijzend bleef opstellen, heeft het Landelijk Samenwerkingsverband na afloop van de vergadering een brief gestuurd aan de leden van de Tweede Kamer, waarin zij worden gevraagd om de experimenten alsnog via het indienen van een amendement bij de begrotingsbehandeling mogelijk te maken.

Al eerder heeft de Raad van Staten minister De Koning in een kort geding ertoe veroordeeld dat hij zijn besluit om de subsidie stop te zetten aan het Leeuwarder project Werk en Welzijn beter beargumenteren. In een brief aan het bestuur van de Stichting Werk en Welzijn stelde De Koning dat in het huidige arbeidsvoorzieningen-beleid het instrument van de "loonkostensubsidie" een lage prioriteit heeft. Bovendien zou Werk en Welzijn te duur zijn, aldus de minister.

Een slechte argumentatie vond de Raad van State, die de brief van de minister geschorst heeft en hem gemaand heeft vóór eind november met een betere argumentatie te komen, alsook de voorwaarden aan te geven waaraan Werk en Welzijn zou moeten voldoen.

Landelijk 1 miljoen nodig

Van vele kanten is druk uitgeoefend op De Koning om het experiment in Leeuwarden voort te zetten en uit te breiden met 10 andere locaties. Landelijk zou er een bedrag van 1 miljoen nodig zijn om werkende parttime vrij te stellen voor maatschappelijke taken en daarmee 400 werklozen deels aan werk te helpen. (Uitgegaan wordt van een bedrag van 8,5 miljoen gulden aan uitgaven voor loonkosten, verminderd met 7,5 miljoen gulden aan inverdien-effecten, teneinde 245 volledige arbeidsplaatsen te scheppen).

In een uitgebreide commissie-vergadering van de Tweede Kamercommissie Sociale Zaken, Werkgelegenheid en Welzijn kreeg een delegatie van Werk en Welzijn eind oktober de gelegenheid om nog eens te wijzen op de lage kosten en verschillende positieve effecten van Werk en Welzijn. Betoogd werd dat het om een flexibel, beheersbaar en makkelijk inzetbaar instrument gaat, dat positief wordt gewaardeerd door betrokken werknemers, bedrijven en maatschappelijke instellingen. Ook wees de delegatie erop dat het project in Leeuwarden heeft geleid tot een unieke samenwerking tussen bedrijven, vakbonden en lokale overheden.

Ontwikkeling van onderop

"Een project dat bij uitstek geschikt is om op te zetten op lokale dan wel regionale schaal", aldus een artikel in De Nederlandse Gemeente van 1 november j.l. Drs. J.M. van Eeden en P. IJssels (wethouders van resp. Den Helder en Alkmaar) stellen daarin dat lokale en regionale overheden met Werk en Welzijn een verantwoordelijkheid op dit terrein kunnen waarmaken, gezien de verwevenheid van het project met de lokale samenleving (werkgevers, werknemers, welzijnsinstellingen). In de kop van Noord-Holland en Alkmaar is reeds van vele zijden steun aan het project toegezegd en het zou dan ook triest zijn als deze positieve ontwikkeling van onderop resoluut door de minister worden afgebroken, aldus de wethouders.

Van Eeden en IJssels staan als lokale/provinciale bestuurders zeker niet

alleen in hun pleidooi. De colleges van Gedeputeerde Staten en van B & W van zes provincies en 17 plaatsen hebben een gezamenlijk appel gericht aan de Tweede Kamer om het experiment Werk en Welzijn voort te zetten en uit te breiden.

In het boekje "Werk en Welzijn dus!" schrijven deelnemende werkgevers, werknemers en maatschappelijke organisaties, waarom zij het van belang vinden en vinden om door te gaan met Werk en Welzijn. De inhoud spreekt voor zich. Aan te vragen bij Werk en Welzijn, postbus 761, 8901 BN Leeuwarden, tel. (058) 128887.

TOEPASSING WERK EN WELZIJN IN ENGELAND STUIT OP BEZWAREN

De grote kracht van Werk en Welzijn is de eenvoud, schrijft Joe Miller in *The Journal of the Centre for Employment Initiatives*.

Na een beschrijving van het Leeuwarder project concludeert hij dat Werk en Welzijn de waarde relativeert van bestaande programma's waarbij werklozen worden ingeschakeld voor vrijwilligerswerk. Werk en Welzijn bevestigt wat ook al uit Brits onderzoek is gebleken: niet de werkloze, maar de werkende is sociaal-maatschappelijk actief.

Hoewel het idee achter Werk en Welzijn aanspreekt bij diverse welzijns-werkers en ambtenaren die Miller heeft gesproken, verwacht hij dat vooral de rijksoverheid terughoudend zal reageren op voorstellen om een dergelijk project ook in Engeland op te zetten.

Een Britse rijksambtenaar voorziet dat een project "Work and Wellbeing" als een methode om werk te scheppen zou leiden tot een gedeeltelijke professionalisering van het welzijnswerk, iets dat de regering-Thatcher geen "good buy" zal vinden.

Een ander obstakel voor de introductie van Werk en Welzijn, is volgens Miller, dat zo'n programma de departementale grenzen zou doorsnijden en daarmee gevaar loopt te verdwijnen in niemandsland. Tenslotte zou Werk en Welzijn een bedreiging kunnen vormen voor de omvangrijke bestaande programma's, die zijn gebaseerd op een strakke scheidslijn tussen betaald en onbetaald werk.

Of Werk en Welzijn al dan niet in Engeland overgenomen kan worden, hangt volgens Miller af van de uitkomsten van een gedegen onderzoek naar kosten en baten. Maar vooral hangt het ervan af of politici bereid zijn hun ideeën over betaald en onbetaald werk te herzien.

Job-sharing, the Friesland way
Initiatives, October 1985.

CHOCOLADEFABRIEK OP DE COMPUTER

Eind oktober zijn de resultaten bekend geworden van de eerste ronde van het Nationaal Ondernemingsspel.

Aan dit spel, dat een initiatief is van de St. Maatschappij en Onderneming, nemen landelijk zo'n 5.000 personen, instellingen en bedrijven deel. Het wordt gespeeld met behulp van een computer en een speciaal

voor dit doel ontwikkeld programma. De deelnemers, verdeeld in poules van 7 concurrenten, spelen manager van een chocoladefabriek. Per poule, maar ook over het geheel, wordt na afloop een winnaar bepaald. Dat is degene die de meeste winst heeft gemaakt. Ook het sociaal beleid speelt een rol bij de beoordeling.

In het Samenwerkingsverband Informatienetwerken is het idee ontstaan opbouwwerk en sociaal-cultureel werk-instellingen uit te nodigen mee te doen. Zo'n veertien plaatselijke instellingen meldden zich aan. Ze bestrijden elkaar in 2 poules.

De gedachte achter de uitnodiging is te onderzoeken of de bij het spel horende programmatuur bruikbaar is - eventueel met aanpassingen - als ondersteuning bij (strategische) beslissingen in opbouwprocessen. Het is nu nog te vroeg om een voorspelling te doen over de uitkomst van dat onderzoek. De aandacht van de deelnemers - althans dat is de ervaring van enkele daarvan - wordt nu nog te veel in beslag genomen door de concurrentieslag, die in alle hevigheid is losgebarsten.

SAMENWERKINGSVERBAND INFORMATIENETWERKEN STELT WERKPLAN VAST

De bijeenkomst op 29 oktober j.l. van het samenwerkingsverband Informatienetwerken was gewijd aan het werkplan voor het komende jaar. Grofweg worden er activiteiten onderscheiden op drie onderdelen: totstandkoming van een landelijk geautomatiseerd informatienetwerk, (andere) toepassingen van automatisering als hulpmiddel bij het uitvoerend werk en interne automatisering.

Zoals bekend (zie o.a. MO nummer 36) heeft er onlangs een subsidietoekenning in het kader van het "Ontwikkelingsproject Informatienetwerk Maatschappelijke Ontwikkelingen" plaatsgevonden, waardoor het een viertal organisaties mogelijk is gemaakt de uitvoering van het project ter hand te nemen.

Gezien de verbondenheid van het samenwerkingsverband met dit project ligt de nadruk op activiteiten in het kader van het ontwikkelingsproject.

Er is prioriteit gelegd bij het zo snel mogelijk beginnen met concrete experimenten.

Momenteel worden de mogelijkheden onderzocht om programmatuur te laten ontwikkelen voor de verwerking van eenvoudig (buurt)onderzoek. Er wordt gezocht naar een tiental locaties waar dergelijk onderzoek gaande is of op stapel staat, en waar interesse bestaat om een inbreng te hebben bij de ontwikkeling van de bedoelde programmatuur.

Een van de gedachten bij de keuze van dit onderwerp is op deze manier een bijdrage te leveren aan het in beeld brengen van het informatiegebruik en de informatiebehoefte die bij dergelijk onderzoek een rol speelt. Op deze manier kan mede worden bepaald aan welke eisen informatie in het op te zetten informatienetwerk moet voldoen.

Instellingen die zelf te maken hebben met dergelijk onderzoek of daarmee binnenkort te maken krijgen, en waar interesse bestaat om inbreng bij de ontwikkeling van deze programmatuur te hebben worden gevraagd contact op te nemen met het Platform Opbouwwerk.

Een ander onderwerp dat geschikt is voor eenvoudig op te zetten experimenten is ruil-economische initiatieven. De administratie hiervan, het vergelijken van vraag en aanbod, kan in een aantal gevallen op een

eenvoudige manier door een computer worden gedaan. Ook hiervoor zoekt het samenwerkingsverband contact met initiatieven op dit gebied. Ook is begonnen voorbereidingen te treffen voor een experiment met het inbrengen van plaatselijke informatie in een geautomatiseerd netwerk. Uit plaatselijke situaties afkomstige informatie, die voor meerdere locaties van belang kan zijn, vormt een belangrijk onderdeel van het ontwikkelingsproject.

Naast de genoemde activiteiten is besloten de door het samenwerkingsverband uitgegeven knipselkrant een uitbreiding te laten ondergaan door daarin overzichten af te drukken van o.a. vrij verkrijgbare programma-tuur en plaatselijke en regionale gebruikersverenigingen van bepaalde merken computer-apparatuur.

Meer informatie bij: Platform Opbouw-werk, tel. 070-521354 (Hans Pasker of Charlotte Krop).

MINDERHEDEN/MEERDERHEID

Op 21 november j.l. organiseerde het Platform een vervolgbijeenkomst op de studiedagen van vorig jaar. De dag stond in het teken van het uitwisselen van ervaringen en knelpunten met betrekking tot het zgn. achterstandsgebiedenbeleid ("probleem-cumulatie-gebieden-beleid"). Wijken in een 16-tal gemeenten - alle met een relatief hoog percentage allochtonen alsmede grote sociaal-economische tekorten - zijn als p.c-gebied aange-merkt en de komende jaren zijn er voor deze gebieden extra middelen ter beschikking. Een "samenhangende" aanpak is één van de door het rijk gehanteerde criteria om de gemeentelijke plannen te financieren. Op de studiedag werd aan ideeën gewerkt hoe een integrale aanpak in de buurten gestalte zou kunnen krijgen en wat de positie van het opbouwwerk hierbij zou kunnen zijn. In het M.O.-nummer van januari a.s. zal hier-over uitgebreid verslag gedaan worden.

Inlichtingen bij Dorine Winkels
Platform Opbouwwerk, tel. 070 - 521354.

STUDIEDAG OPBOUWWERK EN VOCHTOVERLAST

Ook in andere steden dan in Hengelo blijkt het opbouwwerk betrokken te zijn bij problemen van bewoners met vochtoverlast in hun woning. Er zijn voldoende reacties binnengekomen op het artikel in M.O. nr 36, die aanleiding geven om een studiedag te organiseren over deze problematiek. De studiedag, die zal worden gehouden op 21 januari 1986 in Utrecht, is erop gericht om een adequate checklist ter beschikking te krijgen voor opbouwwerkers en gebruikersgroepen, om de eerste stappen te kunnen zetten bij constatering van vochtoverlast. Er zal veel aandacht besteed worden aan de technische/ bouw fysische kant van de problematiek, omdat de corporaties daar in het begin van de acties de bewoners het meest mee afpoeieren. In grote lijnen ziet het programma er als volgt uit:

- Complex van oorzaken
- Gevolgen: schimmel; schade; gezondheid
- Oplossingen m.b.t. overlast en (im)materiële schade
- Methodische aanpak: informatie; onderzoeksbureaus; jurisprudentie.

Er zal een uitgebreide documentatiemap worden samengesteld. Belangstellenden voor dit onderwerp kunnen zich alsnog aanmelden als deelnemer bij Jur de Haan, Platform Opbouwwerk, tel. 070-52.13.54. Degenen die reeds gereageerd hebben, krijgen automatisch bericht.

André Kamstra, Drienerstraat 39,
7551 HK Hengelo, tel. 074/426225.

ONTWIKKELINGSPROJECTEN OPBOUWERK-WERKGELEGENHEID

Nog dit jaar bieden de ontwikkelingsprojecten opbouwwerk-werkgelegenheid een werkstuk aan aan het ministerie van WVC. Deze projecten, met een looptijd van vier jaar, hebben als doel de inzet en methodieken van het opbouwwerk te beproeven op werkgelegenheidsterrein in een 8-tal gemeenten. Juist via deze projecten hebben groepen langdurig werkloze jongeren toch nog een zeker perspectief op werk kunnen vasthouden, anders dan in termen van een opvangbeleid.

In het werkboek wordt de balans van de projecten opgemaakt na 2 a 3 jaar van, soms korte, experimenten. De verschillende projectbeschrijvingen geven een helder beeld van de ontwikkelde expertise van het opbouwwerk, gericht op het scheppen van werk of het perspectief daarop, voor langdurig werkloze jongeren. In een inleiding worden kenmerken en overeenkomsten nog eens op een rijtje gezet.

Het werkboek komt uit in boekvorm en is te bestellen bij het Platform Opbouwwerk

RAAD VAN AANGESLOTENEN BIJEEN

Circa 30 personen woonden op 27 september de Raad van Aangeslotenen bij. Op de agenda stonden o.m. het meerjarenbericht van het Landelijk Platform Opbouwwerk, bestuursvacatures, de herstructurering van landelijke organisaties, de positie en werkwijze van het platform en het samenwerkingsverband Informatienetwerken.

Het meerjarenbericht bleek over het algemeen positief ontvangen, hoewel sommigen zich afvroegen of de specialistische inhoud wel strookte met de nagestreefde brede verspreiding.

Van het zittende bestuur zijn Jim Schuyt, Jan Habing en Rob Siebeling afgetreden. Hun plaatsen zullen worden ingenomen door Arend de Groot (Leeuwarden), Harry Kruize (Groningen) en Anne van Veenen (Rotterdam). Bij de discussie over de herstructurering werd o.m. ingegaan op de positie van het opbouwwerk op het snijvlak van 'hard' en 'zacht' en op de randvoorwaarden van de herstructurering.

Vervolgens discussieerde de RvA over de positie en de werkwijze van het platform. Aan de orde was o.m. of de samenwerkingsverband-formule bijstelling behoeft en of bij de diverse onderwerpen waarop activiteiten worden ontplooid ook andere groepen kunnen worden betrokken. Tenslotte hield Koos Janssen van de St. Buurt- en Wijkopbouwwerk Breda een inleiding over de bij die instelling plaatsvindende automatisering, waarna gediscussieerd werd over de gang van zaken binnen het samenwerkingsverband Informatienetwerken.

DOORBRAAK ZELFBEHEER OP WERELDNIVEAU?

Begin oktober kwamen in Boedapest zo'n 1.300 deskundigen bijeen, om de problemen van de naoorlogse woningbouw te bespreken. Met naoorlogse woningbouw wordt hoogbouw van na 1945 bedoeld. Dit gebeurde in het kader van het jaarlijkse congres van de IFHP, de internationale federatie voor volkshuisvesting en ruimtelijke ordening. Of, zoals een van de jongere congres-deelnemers het uitdrukte: "bijna de helft van de deelnemers zijn de criminelen die verantwoordelijk zijn geweest voor de bouw van die ellende". Nu ze er eenmaal staan, lijkt bewonerszelfbeheer een oplossing voor veel van de problemen.

Ze zijn bijna overal hetzelfde, die hoogbouw wijken. Of je nu in Sao Paulo, Stockholm, Sydney, Sheffield, Szalaerszeg of Soest kijkt. Snel, "goedkoop", standaard en zonder identiteit, drie tot twintig lagen boven elkaar. Ooit een weldaad voor degenen die uit saneringswijken met speculatiebouw en huurkazernes in een modern en gezond leefmilieu werden geplaatst.

Nu een verzamelplaats van sociaal en vooral economisch zwakkeren, leegstand, vandalisme en verloedering. Stof voor discussie voor degenen die dachten dat zij een vak hadden geleerd.

In een negental plenaire zittingen en verder toegelicht in vele tientallen kleinere bijeenkomsten werd het probleem uiteengezocht.

Bijlmermeer

Leidraad was een viertal voorbeelden, uit Zweden, Hongarije, Nederland en de VS. U raadt het al: als voorbeeld van de ernstigste probleemgevallen werd de Bijlmermeer gepresenteerd, plus de verschillende strategieën om tot oplossingen te komen. In de Bijlmer is vooral aan de technische beheersvorm gesleuteld. Meer dan tien verschillende corporaties hebben hun bezit in de Bijlmer overgedragen aan één nieuwe beheerstichting: Nieuw Amsterdam. Brox heeft daar ook nog een paar miljoen in gestoken. Vervolgens ingrijpende veranderingen in de flats, variërend van onderhoud tot woningsplitsing, maatregelen in de sfeer van de toewijzing, huurstelling, energietechniek, woonomgeving, openbare ruimten, etc. Nu nog een leegstand van ca. 20%, maar toch duidelijk tekenen van verbetering. Van de zijde van de nieuwe corporatie werd onomwonden toegegeven dat er fouten zijn gemaakt bij de ontwikkeling van de Bijlmer. Van de kant van de gemeente werd dat bestreden en meer toegeschreven aan veranderde omstandigheden, waarbij nog steeds vele potenties in de Bijlmer aanwezig zijn, die ongetwijfeld in de toekomst nog tot ontplooiing zouden komen. Er wordt van alles geprobeerd en er is nog geen eind aan de creatieve oplossingen gekomen. En als zou blijken dat niets helpt, moet de overheid de moed hebben om deze blokken op te blazen, aldus gemeentevertegenwoordiger Oskam.

Met participatie

Een zeer sterke trend in de behandeling van de hier bedoelde wijken is, dat problemen nu bijna overal "met participatie" en technische oplossingen worden aangepakt. Hoewel dat nog steeds heel verschillend kan worden begrepen. Dikwijls wordt gesteld, dat het zo moeilijk is om bewoners erbij te betrekken, dat er onvoldoende geld voor is, etc. etc. Ook wordt gesteld, dat bepaalde zaken beter door deskundigen of door de overheid kan worden beslist.

Voor participatie als bijdrage tot oplossing van beheerproblemen ging er maar moeilijk in bij sommige deelnemers uit de socialistische landen. De vrees voor verlies van staatscontrole of "valse participatie" werd hier en daar geuit.

Zeker zodra er over zelfbeheer werd gesproken werden er door sommige

Hongaarse deelnemers geen aantekeningen gemaakt. Een moeilijk begrip als alles al gemeenschapsbezit is.

St. Louis, Missouri

De enige bewoonster die het gezelschap deskundigen toesprak, Bertha Gilkey, voorzitter van het stedelijk samenwerkingsverband van huurders-zelfbeheerorganisaties in St. Louis, Missouri, maakte een bijzonder diepe indruk. Zij vertelde haar eigen levenswandel als bewoner van de wijk Cochran Gardens, een flatwijk die in korte tijd verviel tot een jungle. In de VS is de sociale woningbouw uitsluitend bestemd voor lagere inkomensgroepen. Bij inkomensverbetering wordt men gedwongen te verhuizen naar andere woonruimte. Voor het 16-koppige gezin waar zij deel van uitmaakte was de flat de eerste keer, dat er stromend water in de woning was en dat er geen ratten aan de kinderbedjes knaagden. Na een paar jaar verviel de wijk snel. De bekende problemen: onveiligheid, drugdealerij, vandalisme, leegstand, tot aan moordpartijen toe. De politie durfde op een gegeven moment alleen nog met geweren in de aanslag de wijk in te trekken. Totdat bewoners het niet meer pikten. Zij dwongen af dat zij de buurt zelf mochten gaan beheren. Bertha Gilkey: "Mensen in onze flats zijn niet slecht, ze voelen zich gevangen in een systeem waar ze niet uit kunnen. Beschouw ze als volwaardig, stel je kennis en mogelijkheden beschikbaar, dan valt er best te leven. De ontwerpers en beslissers kennen de milieus niet die ze ontwerpen en waarover ze beslissen, want ze wonen er niet. Als je als onderhoudsmens in een huis woont waar iets stuk is, dan maak je het meteen, want je hebt er namelijk zelf last van. Beheer is prima aan bewoners te leren, de meeste van hen zijn toch al overlevers. Eén op de vijftig bekwame mensen blijft aan de kant van de bewoners staan, de rest zoekt de bescherming van een bureau op. Bewoners hebben iets, dat deskundigen niet hebben: gewoon gezond verstand". De buurt heeft de zaken grondig aangepakt. Drugdealers worden eruit gezet onder het aansprekende motto "wij worden beter van netjes, gezond en gezellig leven". Onderhoud, verbetering en herstructurering worden ter hand genomen. Er komen cursussen voor bewoners, er wordt beheerd op blokniveau. De bewonersorganisatie doet intensief aan huisbezoek. Er worden kinderdagverblijven, bejaardenvoorzieningen, huishoudcursussen, gezondheidscentra, crisisopvang, winkels, bedrijfs ondersteuning, jongerencentra, etc. opgezet. Steeds op initiatief van de bewoners, met bewoners als beslissers, opdrachtgevers en deskundigen. Niet vanuit instituten, beheerders of overheid. De bewonerszelfbeheerorganisatie wordt werkgever van vele tientallen buurtbewoners. Het opleidingsniveau in de buurt stijgt heel snel. Ongeschoolden beginnen via de bewonersorganisatie een maatschappelijke carrière. De bewonersorganisatie gaat zelfs een overeenkomst met een bouwmaatschappij aan en wordt mede-opdrachtgever voor nieuwbouw voor haar eigen aanwas, op nabij gelegen bouwterreinen.

Als de deskundigen vragen gaan stellen, komt al gauw de vraag naar voren wie het allemaal betaalt. Antwoord: "Als je de mensen niet mee hebt, is iedere investering zinloos.

Geld is niet de enige oplossing. Het gaat om de houding van de mensen. Bestrijdt apathie, geef de mensen hun waardigheid, trots en zelfrespect terug. De fysieke veranderingen zijn maar franje. Zelfbeheer verlaagt de kosten voor de overheid, en van dat geld kunnen wij mooie dingen doen. En ... doe het in één keer goed, dan zie je ons een hele tijd niet meer".

Na haar inleiding wordt mevrouw Gilkey door tientallen deskundigen uit verschillende landen benaderd voor vraaggesprekken, lezingen, lunches, enzovoorts. Daar moet ze niks van hebben. De verzoeken gaan ongelezen de prullebak in. Met huurders wil ze wel praten. Waarschijnlijk komt ze voorjaar '86 naar Nederland.

Priemus

Even later bevestigt Hugo Priemus, professor, het verhaal van Mevrouw Gilkey. Een Engelse deelnemer voegt eraan toe dat sinds een jaar of tien zelfbeheer in Engeland mogelijk is gemaakt. Gebleken is daar, dat deze kleinschalige organisaties met "gewone" budgetten aanzienlijk hogere rendementen behalen dan traditionele beheerorganisaties. Kapitaals- en onderhoudslasten moeten in de huur onderscheiden worden. De onderhoudsmiddelen moeten voor de bewoners vrij besteedbaar zijn. De voordelen moeten rechtstreeks aan de huurders ten goede komen.

Priemus op zijn beurt stelt vast dat probleemgevallen niet in flatwijken gedumpt moeten worden, zowel de wijken als deze mensen zijn kwetsbaar. Daardoor wordt immers het onjuiste beeld versterkt dat het in deze wijken om een huisvestingsprobleem gaat, terwijl er in feite sprake is van een maatschappelijk probleem. Zo ontstaat de neiging om de kosten van sociale problemen op volkshuisvestingsbudgetten af te wentelen. Overigens meent Priemus dat zelfbeheer slechts een oplossing kan zijn als er een bepaalde ellendedrempel is overschreden. En het duurt wel even voordat huisbaas en huurders aan hun nieuwe rollen gewend zijn.

Beslissingsmacht

Baron, advocaat van de bewonersorganisatie van Cochran Gardens voegt daar nog een aantal essentiële zaken aan toe:

"Er is geen causaal verband tussen hoogbouwflats en sociale problemen. Als er sprake is van sociale problemen, is het zeker dat er geen sprake is van beheer op blok-niveau. In de hele wereld is het normaal dat bewoners niet met een beheerder kunnen praten. Zelfs voor dagelijks onderhoud worden hele bureaucratieën geschapen. Verval ontstaat ook doordat bewoners hun ongenoegen over de bestaande situatie gaan uiten. Beheer zal moeten plaatsvinden op het laagste niveau. Kijk maar naar het dagelijks leven, daar vind je de grondslagen van het waarom en hoe. Bureaucraten weten niet hoe het leven werkt. Huurderszelfbeheer heeft niets met geld of bezuinigingen te maken.

Zelfbeheer werkt alleen als bewoners en eigenaar het beiden willen. Als er geen werkelijke beslissingsmacht en gezag aan de bewoners wordt afgestaan zijn ze niet geïnteresseerd.

Als je zelfbeheer toestaat, kan je je bureau schoonmaken van problemen. Maar niet zodanig dat je de bewonersorganisatie als vuilnisvat gebruikt. Beheer is business, dus bewoners moeten de exploitatie kennen, openbare kosteninformatie dus, en uitgewerkt op blokniveau. Doe je dat niet, dan is het zinloos. Je kunt de mensen het beste opleiden in zelfbeheer, als je uitgaat van hun eigen huishoudboekje", aldus Baron.

Natuurlijk komt dit verhaal van bewoners-zelfbeheer over als een ideale oplossing voor alle problemen die bij ernstig verval waar te nemen zijn. Allerlei voorbeelden van zelfbeheer zijn te vinden waar eerst sprake was van een bijna uitzichtloze situatie. Er moet in een veel eerder stadium aan het verleggen van beslissingsmacht naar bewoners worden gedacht. En dan het overdragen van echte beslissingsmacht.

De traditie van Nederlandse corporaties en de huidige volkshuisvestings-regeltjes verdragen zich daar niet mee. Er is ook nog geen sprake van bekendheid van bewoners met de mogelijkheden van zelfbeheer. Opbouwwerkers, parlaments- en gemeenteraadsleden doorzien nog niet de toekomstwaarde hiervan.

De tijd is rijp om in ons land tot een stormachtige ontwikkeling te komen.

Om te voorkomen dat zinloos geld in onleefbare buurten wordt gestoken. Omdat beschikking over eigen woning en woonmilieu een recht van de bewoners is. Omdat de maatschappij in die richting veranderen moet.

Terug naar eigen land

Op het congres werd ook een vergelijkend onderzoek gepresenteerd naar de uitgaven en de inhoud van bewonersparticipatie in West-Europa. Misschien wat onverwachts bleek daaruit dat Nederland en België wat dat betreft de slechtste positie innemen.

In vergelijking tot andere landen staat de erkenning van de rol van bewoners in de volkshuisvesting hier nog in de kinderschoenen. Het is duidelijk dat de gevestigde instellingen als NWR en NCIV hier nog een aantal jaren over zullen moeten discussiëren.

De volkshuisvesting is niet alleen door professionalisering te verbeteren. Hopelijk zal dit gegeven bij de behandeling van de Nota Woonconsument en Volkshuisvesting in februari een belangrijke rol spelen.

Chris Stelder

Dit artikel is tegelijkertijd
gepubliceerd in "Iglo"

TENTOONSTELLING EN MANIFESTATIE HUIS IN EIGEN HAND

Zelfwerkzaamheid in bouwen en beheer ziet de St. Huis In Eigen Hand als middelen om bewoners een centrale positie te geven bij de beslissingen over hun woonomstandigheden. Het doel van de van 12 september tot 13 oktober gehouden tentoonstelling, de manifestatiedagen, en de op 4 oktober gehouden discussiedag, alle in het Bouwcentrum in Rotterdam, was argumenten aan te reiken voor en voorbeelden te geven van mogelijke samenwerkingsvormen tussen bewoners en professioneel betrokkenen bij het bouwproces. De voorbeelden waren o.a. afkomstig uit Duitsland, Canada en Engeland.

Zelfwerkzaamheid is een belangrijk element in het stadsvernieuwingproces in Berlijn. Deze aanpak heeft behalve tot een aanzienlijke kostenbesparing (normaal DM 2800 per m² voor renovatie, in dit programma DM 800 per m²) geleid tot identificatie van bewoners met hun woning en stabilisering van de woongebieden. Jongeren leren, bouwen en werken op deze manier aan een bestaan.

Uit Darmstadt-Kranichstein werd een voorbeeld gegeven van een bouwkundig concept dat op eenvoudige manier zelfbouw door lekenarbeid mogelijk maakt; scheiding van het gebouw in technische zones met verwarming, dragende wanden etc. en relatief vrij in te vullen zelfbouwzones.

Een belangrijk onderdeel van de voorbeelden uit Engeland en Canada is de ondersteuning van zelfbeheer-initiatieven door "secondaries" respectievelijk "recource groups", die scholing, planning en administratie verzorgen. In Canada heeft zelfbouw en -beheer gedurende 20 jaar bewezen stabiel, en goedkoper dan andere vormen van non-profit woningbeheer te zijn. Het speelt daarnaast een belangrijke rol in de huisvesting van bijzondere groepen. De overheid maakt de initiatieven mogelijk door een "start-up" regeling voor het doen van een haalbaarheidsonderzoek en het inhuren van een recource group, een garantieregeling voor het aantrekken van particulier kapitaal en subsidieregelingen voor de exploitatie, zoals die ook voor corporaties beschikbaar zijn.

Als voorbeeld van vergelijkbare initiatieven uit Nederland kwamen o.a. het Rotterdamse Zevenkamp-project, de Amsterdamse Huurdersvereniging Volkoren en De Gouden Matselaar uit Hoorn ter sprake. Een evaluatie van het Rotterdamse voorbeeld heeft aan het licht gebracht dat, hoewel de uitvoeringsorganisatie in het begin niet goed heeft ge-

werkt en de strakke Nederlandse regelgeving het niet mogelijk maakte alle eigen ideeën te realiseren, de bewoners uiteindelijk zeer tevreden zijn met het resultaat. De doelstellingen wat betreft de woonlasten zijn volledig gehaald.

De woonvereniging Volkoren heeft te kampen met ontregeling door het toewijzingsbeleid van de gemeente. Overleven zonder een goede motivatie van nieuwe bewoners is een onmogelijke zaak.

Frank van Nimwegen van de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) ging tijdens de manifestatiedagen in op het beleid en de activiteiten van de SEV. Het is bereid experimenten te ondersteunen mits deze aansluiten op het thema nieuwe beheersvormen en kunnen leiden tot lagere woonlasten.

Over wooncoöperatieven in Canada is een Huis In Eigen Hand-cahier verschenen. Het is te bestellen door overmaking van f 7,50 op giro 3493148 t.n.v. St. Huis In Eigen Hand, Weena 700, 3014 DA Rotterdam, o.v.v. cahier 7, Canada.

LOBH VERBOUWREEKS NUMMER 5: ZELFBEHEER

Nummer 5 uit de Verbouwreeks is bedoeld om groepen die zoeken naar een vorm van zelfbeheer inzicht te geven in de consequenties ervan. In zeven hoofdstukken wordt het onderwerp uiteengerafeld. Hoofdstuk 1 geeft een nadere definitie van het begrip beheer, hoofdstuk 2 gaat in op de formele organisatie, in hoofdstuk 3 wordt gebruik en extra diensten aan de orde gesteld, het onderhoud komt aan bod in hoofdstuk 4 en de financiën in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 en 7 gaan over toewijzing en projecten. De hoofdstukken 2 tot en met 7 beginnen met een probleemschets, waarna een aantal thema's nader besproken wordt. In een aantal kaders worden middelen aangedragen waarmee gebruikers zelf in de praktijk van het beheer aan de slag kunnen. Het gaat om een aantal analyse-vragen en één of meer instrumenten.

De nadruk in deze brochure ligt op niet-traditionele woon- en leefvormen, omdat zij het vooral zijn die in conflict komen met huidige vormen van beheer. De brochure bevat echter ook informatie over zelfbeheer bij meer "traditionele" woon- en leefvormen.

De brochure is te bestellen door overmaking van f 5,- op giro nummer 3067398 van LOBH-informatie, Amsterdam, onder vermelding van de titel.

KNIPSELKRANT BOUWEN EN WONEN

Onlangs is het introductienummer verschenen van de Knipselkrant Bouwen en Wonen, een uitgave van de Knipseldienst.

In deze Knipselkrant worden actuele artikelen opgenomen uit dagbladen, weekbladen, de vakpers en overige publicaties op het gebied van (volks)huisvesting, stadsvernieuwing, bewonersinitiatieven e.d.

De Knipselkrant Bouwen en Wonen wordt uitgegeven in samenwerking met de

Werkgroep 2000. In ieder nummer wordt een aantal pagina's gevuld met in de pers verschenen artikelen, aangeleverd door de werkgroep 2000.

De Knipselkrant Bouwen en Wonen gaat m.i.v. 1 december a.s. twee-wekelijks verschijnen. Ieder nummer telt 20 pagina's. Een jaar-abonnement (26 nummers) kost f. 59,50. Bij opgave van een abonnement vóór 1 december a.s. ontvangt men de nummers die in december verschijnen gratis. Eerst het introductienummer aanvragen kan ook: een telefoontje of briefje is voldoende (postzegel niet nodig). Bouwen en Wonen is de vijfde uitgave van de Knipseldienst; momenteel verschijnen (ook twee-wekelijks) knipselkranten rond de thema's Minderheden, Uitgewerkt (werkgelegenheid, vrijwilligerswerk etc.), Ondernemingsraden en Onderwijs.

Knipseldienst, Antwoordnummer 6045,
8900 VC Leeuwarden, tel. 058/129945.

NIEUWE DOCUMENTATIESET OPBOUWWERK - ARBEID/INKOMEN

Voor opbouwwerkers welke zich willen bijscholen op het terrein van werk/werkgelegenheid en ondersteuning van uitkeringsgerechtigden, heeft de Werkplaats Opbouwwerk Noord-Nederland een nieuwe documentatieset ontwikkeld. Het pakket bevat 26 recente artikelen, waaronder een vijftal door medewerkers van de WONN geschreven.

Het pakket geeft actuele informatie over: de opzet van productie-initiatieven; ondersteuning uitkeringsgerechtigden; buurteconomie en mogelijkheden voor institutioneel opbouwwerk op dit terrein. Bij de keus van de artikelen in grote nadruk gelegd op het verhelderen van opbouwwerk-methodische vraagstukken.

Eén van de artikelen: "Analyse van knelpunten en oplossingen bij het opzetten van kleinschalige productie-initiatieven" (door WONN-medewerker W.Plantinga) is elders in dit M.O.-nummer afgedrukt.

De documentatieset is te verkrijgen door overmaking van f 22,50 op giro 373791 t.n.v. de WONN te Drachten o.v.v. "Documentatieset Werk".

MEERJARENPLAN STADSVERNIEUWING '86-'90

De uitgaven voor stadsvernieuwing blijven op hetzelfde niveau gehandhaafd, waarbij echter wel inzicht op de landelijke behoefte nodig is, aldus het MPS.

Sommige behoefte-ramingen zijn herzien. Zo blijkt de behoefte aan verbetering van woningen in gemeenten met meer dan 20.000 inwoners in eerder onderzoek onderschat te zijn, vooral bij de matige tot slechte woningen. Om de bouwtechnische tekorten van de woningen in die gemeenten op te heffen zou 30 miljard gulden nodig zijn.

Bij de paragraaf over welzijn, onderwijs en monumentenzorg wordt veel nadruk gelegd op de - door de gemeenten te realiseren - afstemming tussen stadsvernieuwing, onderwijsvoorrang en minderhedenbeleid. Voorlichting en inspraakmogelijkheden hebben nog niet tot een grotere

betrokkenheid van minderheden bij de stadsvernieuwing geleid. De kosten van bewonersondersteuning door opbouwwerk en externe deskundigen wordt op gemiddeld 650 gulden per woning gesteld, uitgaande van een projectgrootte van 4 á 500 te verbeteren woningen.

De raming van de behoefte aan middelen voor de bouw en verbouw van welzijnsaccomodaties is gelijk aan die in het vorige MPS. Daarbij wordt echter aangetekend dat de planning van gemeenten voor de bouw van welzijnsaccomodaties de laatste jaren sterk beïnvloed is door de nadere prioriteitstelling van de gemeenten binnen de bestedingen ten behoeve van welzijn.

Het Meerjaren Plan Stadsvernieuwing 1986-1990 is verkrijgbaar bij de Staatsuitgeverij

ONDERZOEK NAAR RESULTATEN VAN RENOVATIE IN LEEUWARDEN

Het Oude Stadswijken Overleg Leeuwarden heeft het rapport gepubliceerd van een onderzoek naar de resultaten van renovatie in een viertal buurten. De centrale vraag van het onderzoek was: is er in de buurten gerenoveerd voor de buurt en de bewoners?

In z'n algemeenheid zijn de bewoners tevreden over hun buurt en de woningen na de renovatie. Ook is gebleken dat deze tevredenheid in niet onbelangrijke mate tot stand is gekomen door de inspanningen van de bewonersorganisaties zelf.

Het onderzoek gaat o.a. in de de verhuizingen en de bevolkingssamenstelling in de vier buurten. Ongeveer de helft van de oorspronkelijke bewoners is in verband met de renovatie verhuisd. Echter wat betreft leeftijdsopbouw, inkomensverdeling etc. is de situatie vrijwel gelijk met de uitgangssituatie, waardoor de conclusie dat er voor de oorspronkelijke categorie bewoners is gerenoveerd gerechtvaardigd is.

Meer informatie is te verkrijgen bij:
Bram Arnold of Arian Gelok, Oude
Stadswijken Overleg, Emmakade 66a,
8933 AT Leeuwarden, tel. 058-150775.

MINISTERIE VAN WVC ONDERZOEKT "BEREIK VOORZIENINGEN"

Binnen het Ministerie vindt momenteel een studie- en onderzoeksproject plaats, waarin wordt nagegaan hoe binnen (en vanuit) WVC-voorzieningen meer ruimte en mogelijkheden kunnen worden gecreëerd ten dienste van mensen die langdurig zonder arbeid zijn ten gevolge van werkloosheid of arbeidsongeschiktheid.

Los van welke voorziening dan ook zijn daartoe o.m. in opdracht van het Departement door het IPM (markt-onderzoek) in den lande groepsinterviews gehouden met o.m. langdurig werklozen en arbeidsongeschikten. Tevens worden suggesties m.b.t. (verruimd) voorzieningen-gebruik bij elkaar gezet (variërend van "letterlijke toegankelijkheid" tot prijsskortingen) en alternatieve activiteiten geïnventariseerd.

Eén en ander zal moeten resulteren in beleidsaanbevelingen per voorziening en eventueel ook in sector-overstijgende beleidsvoorstellen.
Momenteel worden gesprekken gevoerd met relevante voorzieningen, de gehele reikwijdte van het departement (van RIAGG's tot Musea) omvattend.

M.O. AANGEHAALD IN TWEEDE KAMER

Het weinig opwekkende maar veel belangstelling trekkende, thema-nummer "Wethouder, Werkloosheid en Werkgelegenheid" (juli/augustus) heeft ook lands-politieke aandacht getrokken. In de algemene beschouwingen rond de Rijksbegroting 1986 haalde PPR-fractie-voorzitter Ria Beckers nog eens samenvattend de visie van de in M.O. aan het woord komende Wethouders aan: "In Mededelingen Opbouwwerk worden Wethouders geïnterviewd over werkloosheid en werkgelegenheid. Zij staan nagenoeg allemaal - en het zijn er veel - ongeacht hun politieke kleur, negatief over het beleid van de Rijksoverheid. Ze noemen het beleid dirigistisch, centralistisch, ongecoördineerd en tegenstrijdig. Overal staan de uitvoerders met hun rug tegen de muur...."

WERKPROJECTEN VOOR JONGEREN KOMEN IN GEVAAR

Er lijkt een streep getrokken te worden door het beleid voor werkloze jongeren; bestaande projecten komen op de tocht te staan, nieuwe projecten verdwijnen in de ijskast. Dat is het gevolg als de regering besluit om geen WVC-geld meer beschikbaar te stellen voor gebieden met een erg hoge jeugdwerkloosheid.

De jongeren die nu in werkprojecten werken en daar werkervaring en scholing opdoen, worden zo dadelijk (weer) op straat gezet. Van WVC moeten ze betaald werk gaan zoeken dat er voor hen niet is of worden "opgevangen" met gemeentelijke middelen die er niet zijn.

Met de invoering van de Rijksregeling Sociaal-Cultureel Beleid en Werkloosheid: "Voorrang voor Jongeren" creëerde het Ministerie van WVC begin 1984 mogelijkheden voor werk-leerprojecten voor de kwetsbaarste groepen langdurig werkloze jongeren. Hoewel de regering een evaluatie van deze regeling in voorbereiding heeft, wil ze - voordat de uitkomst hiervan bekend is - de regeling afschaffen. De gelden voor deze projecten zijn althans van de WVC-begroting 1986 afgevoerd. Zonder argumenten meldt de begroting WVC: "Het is niet mogelijk gebleken de in 1984 en 1985 door het kabinet ter beschikking gestelde projectgelden voor werkloze jongeren (f. 10.000.000,-) in die vorm te continueren". Wel meldt het ministerie dat voor de groep jeugdigen voor wie weinig uitzicht op een baan is, zoals buitenlandse jongeren, randgroepjongeren en drugsverslaafden, in de komende periode naar betaald werk gezocht zal moeten worden. Voor tijdelijke opvang blijkt aansluiting gezocht te moeten worden bij plaatselijke activiteiten die met ingang van 1 januari 1986 onder algehele bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid van de gemeenten mogen worden opgezet. Overigens zonder hiervoor extra middelen beschikbaar te stellen.

Het Platform Gelderse WVC-projecten Voorrang voor Jongeren heeft hiertegen in een open brief aan de ministers Brinkman en De Koning bezwaar gemaakt.

Uit ervaring bij Gelderse projecten is één uitkomst van de evaluatie al bekend: bij alle projecten is een flinke doorstroming ontstaan van jongeren die door het werken gemotiveerd werden om weer een opleiding te gaan doen of om zich te laten omscholen. Opgedane ervaring in werkprojecten leidde in een aantal gevallen ook tot het vinden van betaald werk, vast of via uitzendbureaus. Reden genoeg, vinden de Gelderse werkprojecten om deze regeling voort te zetten.

In Gelderland hebben een groot aantal gemeenten, maar ook particulier initiatief en jongerenorganisaties, gebruik gemaakt van deze regeling. 36 Gelderse gemeenten dienden plannen in. Totaal zo'n 145 projectvoorstellen. Voor het bedrag van f. 1.177.500,-- konden uiteindelijk in 21 gemeenten plannen gerealiseerd worden waarbij 577 jongeren werkervaring opdoen. Een aantal hiervan hebben pas onlangs officieel hun deuren geopend.

In de open brief pleiten de bestaande leer/werkprojecten in Gelderland voor voortzetting en uitbreiding van de regeling, ook op langere termijn. Tevens worden aanbevelingen gedaan ter verbetering van de oude regeling.

Inlichtingen bij het Platform Gelderse
WVC-projecten, p/a Gelderse Stuurgroep
Werkloosheid, Eusebiusplein 39-46,
6811 HG Arnhem, tel. 085-592419

CURSUS WELZIJSJOURNALISTIEK

In en over het welzijnswerk wordt veel geschreven. De kwaliteit laat nogal eens te wensen over. Het slechte imago van de sociale sector heeft ongetwijfeld te maken met de vaak wollige schriftelijke presentatie door vertegenwoordigers van deze sector zelf. Ervaring in de welzijnspers wijst uit, dat er in het welzijnswerk veel mensen zijn die schrijven, maar daarbij tekortkomingen ervaren. Zo mist men bijvoorbeeld een aantal journalistieke kunstgrepen en bovendien vertoeft men vaak niet in een klimaat waar de zelfgeschreven produkten kritisch worden beoordeeld. De cursus <welzijnsjournalistiek' beoogt in deze lacune te voorzien. Het doel daarbij is niet alleen beter te leren schrijven over het werk voor een grote publieksgroep, maar ook om de interne schriftelijke uitdrukingsvaardigheid te verbeteren (jaarverslagen, nota's, werkplannen enz.). De specifieke leerdoelen van de cursus zijn: het zelfstandig een publicatie kunnen verzorgen, het kunnen hanteren van verschillende schrijfstijlen, het kennis nemen van moderne productietechnieken zoals tekstverwerking en de toepassingsmogelijkheden van de personal computer, Schrijven valt alleen maar te leren door het te doen. De opzet van de cursus is daarom zodanig, dat men op elke bijeenkomst huiswerk aflevert, dat dan door alle deelnemers en de cursusleiding van commentaar wordt voorzien. De cursusleiding zal daarbij steeds wisselend geassisteerd worden door beroepsjournalisten uit de algemene en uit de welzijnspers.

De cursus omvat 30 lessen verdeeld over 10 vrijdagmiddagen van 14.00 - 17.00 uur één keer in de veertien dagen. Drie maanden na de laatste bijeenkomst vindt een nabespreking plaats.

Aanvangsdatum 17 januari 1986. Cursusplaats: Sociale Academie CICSa, Kuiperstraat 151, Amsterdam.

De cursus wordt verzorgd door Marianne van de Boomen en Jos van der Lans, eindredacteuren van het tijdschrift Marge. Tijdens elke bijeenkomst zal een gastdocent optreden die professioneel werkzaam is in de journalistiek. De cursuskosten bedragen f 650,- per deelnemer.

Een brochure met uitgebreide programma-gegevens kan worden aangevraagd bij de stichting Post HBO Amsterdam, Dick de Korte, Kuiperstraat 151, 1073 ER Amsterdam, tel. 642411.

KNELPUNTENANALYSE WERKGELEGENHEIDSPROJECTEN

1. KNELPUNTEN

De laatste jaren is de nodige ervaring opgedaan met het opzetten en begeleiden van werkgelegenheidsprojecten. De tijd lijkt rijp om eens op een rij te zetten wat nu de knelpunten precies zijn bij de tot standkoming en de ontwikkeling van projecten. Onder werkgelegenheidsprojecten worden hier zowel particuliere- als subsidieprojecten verstaan. Bij particuliere projecten kan voornamelijk gerefereerd worden aan commerciële bedrijfjes, die er in ieder geval vanaf het begin op gericht zijn selfsupporting te functioneren. Bij subsidieprojecten gaat het om opvang-, scholings-, werk-leerprojecten en werkplaatsen. In de beschrijving van de knelpunten zal geen strikt onderscheid worden gemaakt tussen beide categorieën, omdat de problemen veelal in elkaars verlengde liggen. Wel zal aangegeven worden of knelpunten meer specifiek voor de ene dan wel voor de andere categorie van belang zijn. Om op het spoor te komen van knelpunten is gebruik gemaakt van voornamelijk evaluatie-onderzoeken. Het overzicht dat daaruit naar voren komt kan niet geheel als representatief worden beschouwd. Het heeft te maken met het feit dat onderzoeken vanuit zeer verschillende oogpunten worden opgezet en dus aandacht besteden aan onderscheiden vraagstukken. Dit levert zicht op knelpunten die bijvoorbeeld wel voor overheidsbeleid relevant zijn, maar minder voor hulpverleningsinstanties of deelnemers en omgekeerd.

Bij de totstandkoming en het functioneren van werkgelegenheidsprojecten doen zich inhoudelijk rond een zestal thema's de meeste problemen voor. Hoofdthema's zijn: Financiering, marktproblemen en commerciële aanpak, organisatorische problemen, problemen rond scholing en ervaring, problemen met regelgeving en tot slot visie- en ideologieproblemen. Naast deze hoofdthema's zijn er nog een groot aantal meer specifieke probleemcategorieën zoals: huisvesting, juridische vormgeving, planvorming, bedrijfsbeëindiging, productproblemen en advisering door derden. We zullen hier met name aandacht besteden aan de hoofdthema's. Bij het aangeven van de knelpunten zal gepoogd worden (hoofdpijnen voor) oplossingen van de problemen te schetsen, waarbij verwezen wordt naar relevante literatuur. Bij het aangeven van oplossingen zal het accent liggen op veranderingen in overheidsregelgeving of wijziging van externe omstandigheden. Tot slot zal kort worden ingegaan op de rol van het opbouwwerk.

2. KNELPUNTEN

2.1. Financiering

Bij financiering gaat het met name om het verkrijgen van voldoende financiële middelen om het project te laten draaien. Dit probleem doet zich sterk voor zowel bij de opstart van het project als bij het ingaan van een expansiefase. Voor particuliere projecten blijkt de financiering het grootste probleem in de geraadpleegde literatuur. Voor gesubsidieerde projecten komt financiering als knelpunt op de derde plaats. Het blijkt vaak moeilijk te zijn voldoende starkapitaal te verwerven. Veel zogenaamde "starters" beginnen hun bedrijf zonder over voldoende middelen te beschikken. Gevolgen daarvan zijn dat niet gestart kan worden in adequate huisvesting of dat er gewerkt moet worden met een gebrek aan voldoende voorraad. Voorraad is daarbij niet alleen een kwantitatief probleem maar vooral een assortimentsprobleem. Als het huisvestings- of voorraadsprobleem niet goed opgelost is ontstaan omzet- en daarmee continuïteitsproblemen.

Bij projecten die er wel in slagen goed van de grond te komen, doet zich na verloop van tijd opnieuw een financieringsprobleem voor. Voor de continuering is het vaak nodig over te gaan tot uitbreiding of diversificatie van het productenpakket. Onvoldoende financiële middelen leiden dan tot situaties waarin een tekort gaat ontstaan voor de betaling van productiefactoren als machines, voorraden of werknemers.

In gevallen waarin financieel beheer niet goed geregeld is ontstaan problemen met de kostprijsvaststelling. Zijn de kosten hoger dan doorberekend in het product, dan leidt dit in veel gevallen ook weer tot zogenaamde liquiditeitsproblemen.

Bij gesubsidieerde projecten spelen een drietal extra problemen op financieringsgebied:

- Gemiddeld zijn er per project ongeveer vier financieringsbronnen. 1) Elke financieringsbron kent zijn eigen voorwaarden. De voorwaarden sluiten vaak niet op elkaar aan. Soms zijn ze zelfs tegenstrijdig. Gevolg hiervan is dat projecten zeer moeilijk van de grond komen en er onnodig veel frustratie ontstaat.
- Het ontbreken van een goede financieringsregeling leidt tot een grote aandacht bij met name de betaalde medewerkers voor de rechtspositionele kant van het project. Daarmee verslapt de aandacht voor het project zelf.
- Verder wordt de continuïteit van ongeveer tweederde van de projecten bedreigd als gevolg van de slechte financiering. Deze dreiging wordt nog versterkt door het regelmatig doorstromen of afhaken van sterke medewerkers.

Overzien we de financieringsproblematiek en de suggesties die in verschillende onderzoeksrapporten worden aangegeven, dan kan met name meer aandacht voor het opstellen van ondernemings- en investeringsplannen, exploitatiebegrotingen enz. helpen om voldoende greep te krijgen op deze problematiek. Met goed onderbouwde plannen wordt het aantrekken van externe financiering gemakkelijker. Bovendien blijkt dat een grotere mate van externe financiering tot meer succes leidt. 2)

Daarnaast is een betere voorbereiding op onderhandelingen rond financiering van belang. Als plannen zo goed mogelijk uitgerekend zijn dan is concentratie op de onderhandelingen essentieel. 3)

Wat een product/dienst of bedrijfsidee precies waard is, is namelijk van te voren nooit precies vast te stellen.

Voor nadere literatuur over ondernemingsplannen zie:

- * Draaiboek voor de start van een bedrijf.
Hoofd Bedrijfschap Ambachten
Ambachtspromotie Oost-Groningen 1984.

Ten behoeve van het greep krijgen op het financieringsprobleem en het financieel beheer zijn twee uitstekende boekjes verkrijgbaar:

- * Cijferwerk, zelf begroten en boekhouden in een kleinschalig bedrijf.
Kees van Alphen, Jan van den Belt, Buskruit Advies Kollektief,
Rotterdam.
- * Kijk op Cijfers.
Financieel beleid in een kleinschalig bedrijf.
Kees van Alphen en Jan van den Belt. Buskruit Advies Kollektief,
Rotterdam 1985.

2.2. Marktproblemen en commerciële aanpak

Hoe groot is de markt, wat is het marktaandeel, hoe benader je de markt. Het zijn problemen die tot het gebied van de marketing behoren. De

factoren die op deze vraagstukken van invloed zijn worden in de marketingtheorie samengevat in de zogenaamde marketingmix. De marketingfactoren worden vaak samengevat in de vier P's:

- Product
- Plaats (distributie)
- Promotie,
- Prijs.

De verhouding tussen deze factoren bepaalt voor een belangrijk deel het succes bij de omzet van het bedrijf. De uit de literatuur naar voren komende knelpunten t.a.v. de marketing kunnen als volgt worden samengevat:

Bij te veel projecten, zowel particuliere als gesubsidieerde projecten, vindt geen of onvoldoende marktonderzoek plaats. Voorzover het gebeurt wordt soms volstaan met het informeren bij kennissen, vrienden of familie. Gevolg daarvan kan zijn dat men begint op een onjuiste vestigingsplaats of in een branche die al overvoerd is. Dit leidt snel tot problemen als men niet in staat is, zich op een - voor de klant van belang zijnde manier - te onderscheiden. Van te voren dient aan de hand van beschikbaar materiaal en aanvullend onderzoek te worden bepaald wat het geschatte marktaandeel zou kunnen zijn.

Bij de start van projecten wordt vaak gepoogd om met een lage prijs te concurreren. Betere concurrentiemethoden in eerste instantie zijn een goede kwaliteit van het product, goede service en tijdige levering. Het belang van marktonderzoek wordt nog eens onderstreept, doordat veel bedrijven in de moeilijkheden komen als gevolg van een afnemende vraag en toenemende concurrentie. Een permanente alertheid t.a.v. de marktpositie van het product is dan ook noodzaak.

Bij subsidieprojecten is er soms sprake van aversie tegen verkoopbevordering. Met name in projecten met beter opgeleide deelnemers wordt verkoopbevordering nog wel eens op één lijn gesteld met (ongewenste) colportage. Reclame heeft voor velen de bijmaak van agressieve en opdringerige verkoopmethoden, zoals die door sommige massaproductiebedrijven worden gehanteerd. De neiging bestaat vaak om de eigen ideologie voorop te stellen ten koste van een meer klantgerichte aanpak. 4) Op de discussie tussen ideologie en praktijk wordt ingegaan in het boekje "idealisten in zaken". 5) Daarin wordt ook aandacht besteed aan de tegenstrijdigheid van doelstellingen die men tegelijkertijd wil realiseren. Bijvoorbeeld loonvorming en toch produceren tegen een lage prijs.

Een handzaam boekje voor marketing bij kleinschalige bedrijven is: "Kleinschalige marketing, een aanpak voor de kleine onderneming". Handzaam omdat het uitgaat van de positie van een klein bedrijf dat niet de beschikking heeft over een marketingafdeling of over voldoende geld voor marktonderzoek dat door derden wordt uitgevoerd.

2.3. Organisatorische problemen

Organisatorische problemen in projecten zoals ze uit de literatuur naar voren komen betreffen met name:

- de organisatiesetting
- de organisatiestructuur
- de leiding
- de samenwerking
- de samenstelling

Setting

Voor zowel particuliere, als voor gesubsidieerde projecten geldt, dat ze in veel gevallen geïsoleerd tot stand komen. Juist in de startfase is

het van belang dat projecten kunnen terugvallen op een netwerk van relaties die steun kunnen bieden.

Deze steun kan zowel ontstaan door gezamenlijke huisvesting als door een lokale bestuurlijke en financiële infrastructuur t.b.v. projecten. Bij gezamenlijke huisvesting kan het gaan om bedrijven- of projectcentra, of om onderbrenging van het project binnen een grotere organisatie. Inmiddels bestaat in veel gemeenten een bestuurlijk/financiële infrastructuur in de vorm van toetsingscommissies. Deze commissies hebben echter primair een controlerende, niet een ondersteunende taak. Het ontbreekt meestal aan een infrastructuur waarbij alle betrokken partijen op lokaal niveau bijeen zijn ter ondersteuning van projecten. Uit onderzoek in Noord-Brabant 6) blijkt dat veel projecten de medewerking van gemeenten - als zijnde een belangrijk participant in dat geheel - wel aanwezig achten, maar vaak als onvoldoende ondersteunend, te weinig meedenkend en stimulerend ervaren. Gemeenten stellen zich nogal eens terughoudend op.

Organisatiestructuur

Met name in subsidieprojecten waar profit of quasi profit gericht wordt gewerkt, komen vaak slechte werkorganisaties voor. Kenmerkend voor deze projecten is tevens dat de scholingsgraad doorgaans laag is. Gevolg hiervan is dat de motivatie van deelnemers laag is voor zowel het werk, als voor de scholing. Daardoor ontstaan vervolgens weer veel uitvoeringsproblemen. Lage scholing hoeft niet per definitie te leiden tot een slecht functionerend project. Uit de praktijk van enkele projecten blijkt dat door een aantal maatregelen één en ander kan worden ondervangen.

- a. Projecten kunnen ingekaderd worden in een grotere organisatie. Daardoor worden problemen rond acquisitie ondervangen.
- b. Samenwerking in de vorm van tandems tussen reguliere medewerkers van een grotere instelling en deelnemers uit het project.
- c. Intensieve begeleiding van "probleemgevallen".
- d. Ontslaan van deelnemers met een negatieve invloed op het project.
- e. Sterkere nadruk op scholing.

Een tweede organisatorisch knelpunt is, dat bij doorstroming van deelnemers het gehele project soms in elkaar zakt. Het maken van een projectplan met duidelijke omschrijving van doelen, middelen, taken en taakverdeling, organisatiestructuur en verantwoordelijkheden, biedt zowel voor het project als voor de deelnemers houvast. Tevens kan het projectplan gebruikt worden voor selectie en introductie van nieuwe deelnemers. Een derde knelpunt in de organisatie van met name starters van bedrijven is, dat zo'n 75% problemen heeft met de opzet en het gebruik van een administratie.

Leiding

In vooral subsidieprojecten bestaan grote problemen bij de leiding van het project. Als gevolg van gebrek aan financiële middelen beschikken projecten gemiddeld over minder dan tien uur leiding voor coördinatie en organisatie. Dit blijkt onvoldoende te zijn voor de ontwikkeling van een project.

Bovendien bestaat er naast vaktechnische begeleiding sterke behoefte aan management- en bedrijfseconomische leiding in de werkprojecten.

Het ontbreken van (voldoende) leiding leidt tot vrijblijvendheid die door deelnemers als ongewenst wordt ervaren.

Verder ervaren deelnemers leiding op basis van gezag - op grond van opleiding, ervaring, etc. - als positief. Positioneel leiderschapsgedrag wordt negatief ervaren.

Samenwerking binnen projecten blijkt sterk afhankelijk van de mate

waarin een project voorgestructureerd is. Onduidelijkheid rond voor-structurering en tegenstrijdigheid in doelstellingen bemoeilijken het samenwerkingsproces. Ook kan het gebeuren dat er onder het schild van ontplooiing een sterk individualistische werkwijze ontstaat. Het verdelen van taken in samenhangende deelactiviteiten en de invoering van een tandemsysteem kunnen bijdragen leveren aan de verbetering van het samenwerkingsproces. Het tandemsysteem houdt in, dat een taak aan twee personen wordt gegeven die voor de realisering verantwoordelijk zijn. Eén van de twee is hoofdverantwoordelijk, met name diegene, die de meeste ervaring heeft. Taken, samenstelling en rollen kunnen wisselen.

Samenstelling

Bij het initiëren van subsidieprojecten wordt veel gekeken naar de deelnemerscategorie, te weinig is er aandacht voor hoe het project zou moeten functioneren. Ook dit punt heeft zijn weerslag op het al dan niet goed functioneren van projecten.

In het boekje "Op Gang", Vrouwen zetten hun eigen bedrijf op 7), wordt in hoofdstuk 5 op praktische wijze veel bruikbare informatie gegeven over samenwerking en organisatie van bedrijven.

2.4. Problemen rond scholing en ervaring

Scholing en (werk)-ervaring zijn cruciale punten bij zowel particuliere als subsidieprojecten. Voor particuliere projecten geldt, dat de mate waarin over voldoende scholing en ervaring beschikt wordt, samen met karaktereigenschappen als doorzettingsvermogen enz., de ondernemerscapaciteiten bepalen. In subsidieprojecten is voldoende scholing en ervaring vereist om bijv. een kostendekkend project te laten ontstaan, terwijl in veel opvang- en scholingsprojecten het accent ligt op het verwerven van voldoende scholing en ervaring. Gebrek aan voldoende scholing en ervaring leidt dan ook tot een aantal knelpunten.

Gebrek aan ervaring leidt onder andere tot erkenningsproblemen. Banken en Adviesinstellingen nemen het project niet serieus. Bij vrouwenbedrijven komt dit probleem versterkt naar voren.

In de confrontatie tussen projecten en financierings-, advies- en overheidsinstellingen speelt vaak een communicatieprobleem. Er is niet alleen sprake van een confrontatie t.a.v. de inhoud van het project, maar tevens van confrontatie van twee verschillende culturen. Dit leidt dan weer tot communicatie- en erkenningsproblemen.

Het al genoemde ondernemings/projectplan kan de communicatie vergemakkelijken. Het kan voor beide partijen een verduidelijkende rol spelen.

Onvoldoende scholing en ervaring geven ook geregeld aanleiding tot de volgende problemen:

- problemen in de productie-organisatie,
- afzetproblemen,
- problemen bij de administratie (w.o. incassoproblemen).

Deelname aan cursussen, die ingaan op deze problemen is dan ook zeer gewenst. Deze cursussen worden in het kader van de starters-euforie, die er momenteel heerst, veelvuldig gegeven. De Kamers van Koophandel, de Regionale Dienstcentra Kleinbedrijf etc. laten zich op dit punt niet onbetuigd.

Scholing tijdens de voorbereidingsfase is tevens een goede mogelijkheid ter ondervanging van genoemde problemen. Tijdens de voorbereiding bestaan daartoe ook betere mogelijkheden dan na de start, vanwege het ontbreken van productiedruk.

Scholingsprogramma's waarbij een diversificatie is aangebracht naar

- voor het project - relevante functies kunnen op termijn betere voorwaarden voor het functioneren van het project scheppen.

Bij subsidieprojecten zijn de productieresultaten als gevolg van lage opleiding en weinig ervaring vaak lager dan verwacht. Bij het streven naar een kostendekkend project kunnen hierdoor dan weer moeilijkheden ontstaan.

Wil een werkproject functioneren dan stelt dat toch nog relatief hoge eisen aan deelnemers. Deelnemers die daaraan niet kunnen voldoen zouden ingezet kunnen worden op scholingsprojecten. In deze scholingsprojecten staat de leerdoelstelling centraal en niet de productiedoelstelling. Vooral voor jonge werklozen onder + 23 jaar is dit van belang. Zij zijn vaak nog op zoek, voor hen is scholing en ervaring opdoen doorgaans belangrijker dan een vaster werkperspectief.

In het rapport "Projecten alternatief werk" 8) wordt een scholingsmodel voorgesteld voor met name deelnemers uit de onderste categorieën van de arbeidsmarkt. In de cursusmap is de samenvatting van het rapport opgenomen, waarin vanaf pag. 62 op dit model wordt ingegaan.

2.5. Regelgevingsproblemen

Vijftientig procent van de startende ondernemingen in Nederland zegt problemen te hebben met de overheidsregelgeving, tegenover 3% in Japan. Nederland blijkt het land te zijn waar ondernemingen het meest met overheidsregelgeving worden geconfronteerd. Deze regelzucht komt voort uit beperkende omstandigheden zoals beperkte hoeveelheid ruimte maar ook door beleid gericht op regulering en stimulering. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ook werkgelegenheidsprojecten - zeker daar waar ze sterk afhankelijk zijn van subsidiëring - met problemen worden geconfronteerd die samenhangen met deze (overmaat aan) regelgeving. Knelpunten die naar voren komen zijn onder meer de volgende:

Startende bedrijven werken, indien ze opgestart worden door werklozen, vrijwel altijd met behoud van uitkering. De tijd die deze bedrijven gegund wordt om op de basis te werken varieert van 3 tot 6 maanden. Daarna is tweemaal verlenging mogelijk met een eerste lichte toetsing en een tweede zware toetsing. De aanlooptijd van 3 - 6 maanden blijkt in de praktijk vaak tekort. Er zou minstens anderhalf jaar nodig zijn, vinden veel starters uit deze categorie.

Verder zijn er op dit terrein problemen met restitutie van inkomsten. Als er inkomsten zijn worden deze voor een flink deel afgeroomd door de sociale dienst. Dit belemmert echter het onafhankelijk worden van de uitkeringsinstantie. Inkomsten kunnen immers niet aan de verdere ontwikkeling van het bedrijf worden besteed. Het blijkt dat zo'n 30% van de subsidieprojecten problemen heeft met deze regeling.

Voor toekenning van subsidies worden aan subsidieprojecten vaak voorwaarden gesteld die marktbeperking inhouden. Deze voorwaarden belemmeren de ontwikkelingsmogelijkheden van projecten. Het economisch perspectief van projecten blijkt dan ook beperkt mede a.g.v. deze voorwaarden die voortkomen uit concurrentie-overwegingen.

Uitvoeringsproblemen vormen tevens een knelpunt bij subsidiëring van projecten. Te late bevoorschotting en grote bureaucratie bij bezetting van projecten belemmeren de voortgang.

Onduidelijke regelgeving veroorzaakt problemen als projecten kostendekkend zijn geworden. Onzeker is bijv. wat er met het surplus aan inkomsten gebeurt. Mogen deze in het project worden geïnvesteerd of moeten ze worden gerestitueerd.

Subsidieprojecten in de kwartaire sector mogen soms nog zo goed functioneren, hun continuïteit is daarmee nog lang niet verzekerd. Slechts bij 35% van deze projecten is daarin op een positieve manier voorzien. Verschillen tussen met subsidie betaalde medewerkers en medewerkers die

alleen met een uitkering werken, leveren interne spanning op en leiden soms tot motivatieproblemen. Beter zou het zijn te streven naar projecten waarin of iedereen betaald wordt, danwel projecten waarin niemand een beloning krijgt.

Tot slot is er het probleem van de concurrentievervalsing.

In wezen is dit een voornamelijk politiek probleem. Niemand kan systematisch hard aangeven dat er sprake is van concurrentievervalsing op grote schaal. Ter voorkoming van problemen is goed overleg op lokaal niveau met alle belanghebbende partijen noodzaak. Afspraken die van belang kunnen zijn zouden zich vooral moeten concentreren op:

- het soort product (zo min mogelijk overlapping)
- de prijs (geen marktbederf)
- vakbekwaamheid (een vakbegeleider met de vereiste diploma's)
- BTW-betaling (geen vrijstelling voor projecten).

Er bestaat, gezien bovenstaande knelpunten, een grote behoefte aan voorlichting over regelgeving: subsidie-mogelijkheden en subsidie-voorwaarden. Deze voorlichtingsbehoefte strekt zich verder ook uit naar fiscale vraagstukken.

Het rapport "Werk" van de W.O.N.N., deel I 9), geeft een overzicht van regelingen en intermediaire instanties (blz. 69 e.v.). In deel II is een overzicht opgenomen van de financieringsbronnen (blz. 23). In dit hoofdstuk zijn tevens behartigenswaardige opmerkingen gemaakt over het aanvragen van subsidies uit fondsen (blz. 39 e.v.).

2.6. Visie- of ideologieproblemen

Bij de knelpunten m.b.t. marketingsaspecten is al aan de orde geweest, dat visieproblemen kunnen leiden tot een niet marktgerichte benadering van het project.

Vooraf bij subsidieprojecten met relatief hoogopgeleide deelnemers en bij vrouwenbedrijven komen ideologie- of visieverschillen sterk naar voren. Ze leiden tot spanningen rond verschillen van inzet van de diverse deelnemers.

Visieverschillen bestaan o.a. ten aanzien van:

- het al dan niet streven naar loonvorming
- het al dan niet horizontaal werken
- part-time/full-time werken, enz.

Een tweede probleem t.a.v. visie en ideologie is het gelijktijdig nastreven van vele doelstellingen of het nastreven van tegenstrijdige doelstellingen. Zo komt het nogal eens voor dat men wil streven naar loonvorming en dat men tegelijkertijd wil produceren voor niet-koopkrachtige vraag. Daarnaast probeert men dan soms doelstellingen te bereiken als milieuvriendelijk produceren, kleinschalig produceren, hoge kwaliteit, geen arbeidsdeling, geen hiërarchie en wat al niet meer.

Prioriteitstelling t.a.v. doelstellingen lijkt noodzakelijk om verwachtingen van deelnemers op elkaar af te kunnen stemmen.

Pas als er prioriteiten gesteld zijn wordt een goede werkorganisatie mogelijk.

Bij marketingproblemen is al verwezen naar het boekje "Idealisten in Zaken".

Dit boekje geeft een helder overzicht van genoemde en aanverwante problemen. Tevens geeft het richtlijnen om met visie- en ideologieproblemen om te gaan.

3. ADVISERING DOOR HET OPBOUWWERK

Er is in Nederland een groot aantal adviesinstanties, dat zich bezighoudt met advisering van particuliere projecten (o.a. starters). Daarnaast is er inmiddels tevens een groot aantal organisaties en instellingen die gesubsidieerde projecten (mee) helpt opzetten en begeleiden. Wat kan daarbinnen de taak voor het opbouwwerk zijn. Kijken we naar de knelpunten waar projecten mee worden geconfronteerd, dan zien we uit het voorgaande overzicht, dat er nogal wat problemen liggen op bedrijfseconomisch en bedrijfskundig gebied. Op deze gebieden is het opbouwwerk over het algemeen niet voldoende thuis.

Welke functie kan het opbouwwerk dan wel vervullen m.b.t. werkgelegenheidsprojecten? Deze vraag is moeilijk in het kort te beantwoorden. Bovendien wordt momenteel op diverse terreinen rond dit vraagstuk nog geëxperimenteerd. T. a.v. de werkgelegenheidsprojecten zoals die hier als uitgangspunt zijn genomen, kan in ieder geval wel iets algemeen worden opgemerkt.

Het opbouwwerk blijkt een functie te kunnen vervullen als starthoek en als thuishaven voor mensen die met ideeën rondlopen.

Ook kan het opbouwwerk proberen meer algemene knelpunten bijv. t.a.v. het functioneren van toetsingscommissies aankaarten en mee helpen oplossen. Zij kan steun verlenen bij het de weg wijzen van mensen die een bedrijf of project willen starten.

Kortom het opbouwwerk kan in ieder geval een algemene ondersteunende en stimulerende rol vervullen bij opzet en begeleiding van werkgelegenheidsprojecten.

Een breder perspectief voor het opbouwwerk op dit terrein kan gepaard gaan met een verschuiving van een stuk opbouwwerk-ideologie. Daarin past het verleggen van accenten van eerstelijns naar tweedelijns activiteiten. Een meer intermediaire rol voor het opbouwwerk, weliswaar primair vanuit de optiek van de doelgroep, maar in mindere mate in rechtstreeks contact met de doelgroep. Meer voorwaarde scheppend, minder uitvoerend. Dit betekent ook gedeeltelijk een verschuiving van activiteitsniveau van strikt buurtniveau naar wijk, lokaal of regionaal niveau.

Dit proces zal gepaard gaan met erkenningsproblemen van het opbouwwerk t.o.v. de op dit terrein traditioneel opererende instanties. Tevens eist het een verdergaande oriëntatie op de bedrijfseconomische aspecten die samenhangen met het probleemveld.

Indien dat proces op gang komt zal er mogelijk ook een bredere taak zijn weggelegd.

Vanuit dit bredere perspectief is bijvoorbeeld ook een rol weggelegd op het gebied van behoud van bestaande werkgelegenheid door overname van bedrijven door de werknemers op basis van werknemerszelfbestuur.

Een goed voorbeeld daarvan is de rol die het opbouwwerk speelt in het opnieuw oprichten van een textielfabriek in Haulerwijk (Friesland). Samen met ex-werknemers functioneert het opbouwwerk in een initiatiefgroep, die in staat lijkt de verloren gegane werkgelegenheid in vier jaar tijd weer op te bouwen. Er zullen dan + 100 mensen weer werk gevonden hebben in een gebied met zeer hoge werkloosheid. Bovendien kunnen er veel vrouwen een baan vinden, die zonder dit initiatief vrijwel geheel kansloos zouden zijn geworden op de arbeidsmarkt.

NOTEN

- 1) Inventariserend onderzoek bij baanlozenproject in Noord-Brabant, PMZW + PON Tilburg, december 1984.
- 2) Ondernemers steken van Wal, COB/SER 1984.
- 3) Capital Guidance Lacking.

- 4) Projecten alternatief werk, P. Schoof, H. Prins, Bureau Welzijnsonderzoek Gemeente Rotterdam, Februari 1984.
- 5) Idealisten in zaken, Fred Feddes (red.), De Populier Amsterdam. December 1984.
- 6) Inventariserend onderzoek bij baanlozenprojecten in Noord-Brabant. PMZW + PON Tilburg, december 1984
- 7) Op Gang, Vrouwen zetten hun eigen bedrijf op. Marian de Vries. Stichting Initiatief, Amsterdam, augustus 1983.
- 8) Projecten Alternatief Werk, Bureau Welzijnsonderzoek Gem. Rotterdam. P. Schoof, H. Prins, Rotterdam, februari 1984.
- 9) Werk Bronnenboek voor werkcreatie, H. Broekman, E. Canjels. WONN, Drachten, januari 1984.

COLOFON

Bovenstaand artikel is geschreven door het organisatie-adviesbureau DEMO-ADVIES te Groningen in opdracht van de Werkplaats Opbouwwerk Noord Nederland te Drachten. Het bureau DEMO-ADVIES is gespecialiseerd in Onderzoek, advisering en projectontwikkeling op het terrein van werkloosheids- en werkgelegenheidsvraagstukken. Daarnaast houdt het bureau zich bezig met democratiseringsvraagstukken binnen arbeidsorganisaties, en met name met begeleiding van overgang naar werknemerszelfbestuur. Het bureau heeft o.a. een voorbeeldproject voor werkloze jongeren in de sociale woningbouw tot stand gebracht. Voor nadere informatie kunt U terecht bij DEMO-ADVIES, Diephuisstraat 20A, 9714 GW Groningen, tel. 050-716614.

LITERATUURLIJST

A. Startende Ondernemingen

1. Lokale initiatieven, Werkschrift 9, St. Publicatie en Projecten MZW Bunnik, juni 1984. 2. Nieuwe ondernemers in Nederland, Ondernemersactiviteiten en ervaringen van potentiële starters van innovatieve ondernemingen, H.C.M. van Seumeren (red.), COB/SER, Den Haag 1984. 3. Ondernemers steken van wal. Onderzoek naar ontstaan ervaringen en bevorderingsmogelijkheden van nieuwe innovatieve ondernemingen. Drs. J.J.Schoot (red.) COB/SER, Den Haag, 1984.	4. Op gang. Vrouwen zetten hun eigen bedrijf op. Interviews en info over opzet en financiering Marianne de Vries. St. Initiatief Amsterdam, augustus 1983. 5. Kijk op cijfers. Financieel Beleid in een Kleinschalig Bedrijf. Kees van Alphen, Jan van den Belt. Buskruit Advieskollektief, Rotterdam, 1985. 6. Lokale werkgelegenheidsinitiatieven. Verslag van een conferentie. Caroline Rietbergen (red.) Landelijk overleg werken maatschappijvernieuwing. NIMO, april 1985.

+ Wonn

2

2

2x

7. Werkgelegenheidsnota 83/84
Min. SoZaWe, september 1983.
 8. Groot helpt klein. Over lokale initiatieven, gericht op het stimuleren van de bedrijvigheid en werkgelegenheid. Mies van 't Hof e.a. (red.) KHT, juni 1983.
 9. Het moet wel leuk blijven. Onderzoek naar het functioneren van vrouwenbedrijven in Noord-Holland. Hilde de Haan, Mirjam Boelsums, Vereniging Voorwerk Haarlem, mei 1984.
 10. Doe-het-zelf-ondernemingsplan. Buro Klein Werk, Arnhem, 2e herziene druk.
 11. New types of employment initiatives, especially as relating to women. Luxembourg, office for Official Publications of the EEC, 1984.
 12. Kleinschalige werkgelegenheid in kleine kernen. Mies van 't Hof e.d. (red.) St. Holland Initiatives, Bunnik, 1984.
 13. Idealisten in Zaken. Heimwee naar de toekomst. Fred Feddes e.d. (red.) Uitg. De Populier, Amsterdam, 1984.
 14. Het effect van Regio-beleid op de werkgelegenheid in de Noordelijke provincies. I.G.G., Groningen, 1984.
 15. Lokale initiatieven. Congresbundel 6/9/'84 Tilburg Frans Boekema, Leo Verhoef. Kluwer, Deventer, 1984.
 16. "Zicht op vrouwenbedrijven" Emancipatieraad Den Haag, juni 1983.
 17. Draaiboek voor de Start van een bedrijf. Hoofd Bedrijfschap Ambacht en Ambachtpromotie. Den Haag, herzien april 1985.
- B. Werkgelegenheidsprojecten**
1. Evaluatie onderzoek EAJ-projecten. Voorlopig Eindrapport. Hennie I.E. Dijkhuis-Potgieser e.a. Universiteit Leiden Ministerie SoZaWe, mei 1984.
 2. Werk Bronnenboek voor werkcreatie. H. Broekman en E. Cancelli. WONN, Drachten, januari 1984.
 3. Vereniging Voorwerk. Brochure over werk- en werklozenprojecten in Noord-Holland. Haarlem, december '84.
 4. Knipselkrant, Special Arbeidsprojecten, 83/84.
 5. Werkprojecten, een alternatief? Onderzoek naar werkprojecten voor en/of door niet (beroepsmatig) actieven, een inventarisatie en een evaluatie van hun functioneren in twee provincies. Deel I Tekst. Drs. R. Muffels, Ir. I. Rielen, Drs. A. ter Huurne. IVA, Tilburg, maart 1983.
 6. Werk, WONN praktijkberichten. Special Groen.
 7. Projecten alternatief werk. Ervaringen van ex-deelnemers, bureau Welzijnsonderzoek Gemeente Rotterdam, P. Schaaf, E. Prins. Rotterdam, februari 1984.
 8. Inventariserend onderzoek bij baanlozen projecten in Noord-Brabant naar activiteiten, structuur, problemen en behoeften. PMWZ, PON, Tilburg, december 1984.
 9. Arb. Proj. werkloze jongeren. Wat zeggen ze er zelf van, 1985.

Inventarisatie in Limburg:

COMPUTERS IN OPMARS BINNEN SOCIAAL-CULTUREEL EN OPBOUWWERK

Uit inventarisatie-onderzoek in Limburg blijkt dat de computer binnen het welzijnswerk en nu ook binnen het sociaal-cultureel- en opbouwwerk in opmars is. Andere conclusies uit het onderzoek zijn onder andere:

- de kennis binnen organisaties op tot een verantwoorde aanschaf van computerapparatuur over te gaan is zeer beperkt
- de pioniers worden door schade en schande wijs.

Om meer inzicht te krijgen in de automatiseringsontwikkelingen binnen de diverse werksoorten én om elkaar van de inmiddels opgedane ervaringen te kunnen laten profiteren, heeft het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland het initiatief genomen om de projectgroep "welzijnswerk - automatisering" van de grond te tillen. Een eerste activiteit van deze projectgroep is een inventarisatie van de actuele stand van zaken, waarvan de resultaten hieronder beknopt worden gepresenteerd.

Bij de inventarisatie waren de volgende werksoorten betrokken: de (ambulante) geestelijke gezondheidszorg, het algemeen maatschappelijk werk, het gecoördineerd bejaardenwerk, het sociaal-cultureel- en opbouwwerk, het professionele jeugd- en jongerenwerk en het vormingswerk.

Onderzocht is in hoeverre de instellingen - al dan niet in eigen beheer

- de computer gebruiken voor:
 - secretariaatswerkzaamheden: tekstverwerking, adressenbestand, mailing
 - financiële administratie, salarisverwerking
 - beleid en management: via registratieprogramma's gegevens verzamelen ter onderbouwing/bijstelling van beleid(svoornemens), het formuleren van taakverdelingen en werkafspraken
 - archief en documentatie: het verzamelen, ordenen en toegankelijk maken van documenten, boeken, tijdschriften enz., het opslaan en terugvinden van gegevens
 - sociale informatie: het betreft hier zowel doe- of weet-informatie als werkinhoudelijke informatie (databanken).

Hierop komen we verder in dit artikel terug. Allereerst iets over het al dan niet zelfstandig omgaan met geautomatiseerde verwerking van gegevens. In de inventarisatie werd onderzocht welke werkzaamheden worden uitbesteed waarom en bij wie.

Uitbesteding aan derden

Het blijkt dat 91% van de professionele welzijnsinstellingen die de vragenlijst terugstuurden werkzaamheden aan derden aanbesteed. In hoofdzaak gaat dat om de salarisadministratie (wordt voor 94% uitbesteed). Vervolgens de financiële administratie (47%) en tenslotte de werksoortregistratie (32%). Dit laatste heeft alleen betrekking op de "zorgsector" (94%); bij het overige welzijnswerk komt deze registratie niet voor.

Argumenten die worden aangevoerd om uit te besteden, liggen zowel binnen de instellingen zelf, als op het vlak van kosten-baten-analyse. Om er enkele te noemen:

- gebrek aan voldoende personele capaciteit
- gebrek aan eigen deskundigheid
- uitbesteding is efficiënter, gemakkelijker, goedkoper
- uitbesteding is verplicht door de subsidiënt
- verwerking is centraal geregeld.

Vanwege het belang om op provinciaal niveau over werksoortgegevens te beschikken, verzamelen zowel het AMW, de gezinsverzorging als de RIAGG's centraal de gewenste gegevens (overigens wel per werksoort bij andere instanties).

Opvallend is dat binnen het welzijnswerk, dat straks valt onder de werksfeer van de welzijnswet, niet op centraal (provinciaal) niveau management- en beleidsinformatie, c.q. werksoortgegevens verzameld worden.

Eigen apparatuur

Van de 68 limburgse instellingen die aan de inventarisatie hebben meegegaan, beschikken er 14 over een eigen computer of tekstverwerkende apparatuur. Bij 16 instellingen wordt gediscussieerd over de wenselijkheid van interne automatisering en bij nog eens 14 instellingen verwacht men dat die discussie op korte termijn op gang zal komen.

Bekijken we de cijfers per werksoort, dan mogen we de volgende gevolgtrekking maken:

- bij de RIAGG's, de gezinsverzorging en het vormingswerk jong volwassenen is het interne automatiseringsproces in volle gang
- bij het algemeen maatschappelijk werk en het sociaal-cultureel- en opbouwwerk komt deze discussie nadrukkelijk op gang
- bij het gecoördineerd ouderenwerk en het open jeugd- en jongerenwerk verwacht men nauwelijks een discussie.

Knelpunten

Gekoppeld aan de vraag in welke fase van automatisering de instellingen zich bevinden - van eerste meningsvorming tot aanschaf en integratie van de apparatuur binnen de organisatie - is onderzocht welke knelpunten instellingen (verwachten te) ondervinden en wat de feitelijke gevolgen zijn van automatisering voor de interne organisatie en het betrokken personeel.

Voorafgaand aan het besluit tot interne automatisering worden instellingen onder meer met de volgende vragen/knelpunten geconfronteerd:

- binnen de organisatie
- leidt interne automatisering tot een strakke planning van de te verrichten (administratieve) werkzaamheden met name wat betreft het toeliveren van gegevens?
- doordenken verhouding centraal kantoor - wijkaccommodaties
- heeft interne automatisering veranderingen in de personele bezetting (minder personen en/of andere functies) tot gevolg?
- wat is het uiteindelijk rendement?
- wat zijn de uiteindelijke toepassingsmogelijkheden/gebruiksmogelijkheden?
- moeten alle niveaus binnen de organisatie betrokken worden bij de interne automatiseringsdiscussie?
- welke werkzaamheden zijn wel, welke zijn niet te automatiseren?

bij het personeel

- angst voor de computer
- het ontbreken van deskundigheid in het omgaan met computers
- er leven twijfels over de noodzaak van interne automatisering
- wie mag over welke informatie opgeslagen in de computer, beschikken?
- er is geen kennis omtrent automatiseringsprocessen.

Bij die instellingen waar de apparatuur inmiddels is geïntegreerd in de organisatie, blijkt deze bij te dragen aan een efficiënter interne organisatie van het werk. Voor het personeel brengt dat in de beginperiode extra werkbelasting met zich mee. Na de inwerkperiode komt er meer ruimte voor het vervullen van andere taken/heeft een aanpassing van te

verrichten taken plaats. Aanschaf van de apparatuur heeft geen persoonlijke consequenties in de vorm van ontslag; wel wordt er een personeelstekort mee opgevangen/wordt de dienstverlening uitgebreid. Het personeel wordt bijgeschoold/dient zichzelf bij te vullen.

Ook is gevraagd naar financiële knelpunten. Genoemd werden o.m.: geen geld; op zoek naar fondswerving; meest geschikte systeem is te duur; snelle afschrijving is noodzakelijk; hoe een (financiële) kosten-baten-analyse te maken.

Aanschaf van de apparatuur

Bij de aanschaf van apparatuur en programmatuur laten de instellingen zich voornamelijk leiden door hun directe behoefte aan bepaalde interne toepassingen. Eventuele latere toepassingsmogelijkheden worden bij de keuze nauwelijks betrokken.

Binnen de RIAGG's, AMW en Gezinszorg wordt apparatuur aangeschaft met behulp waarvan informatie toegeleverd kan worden aan "hun" centrale computer.

Binnen het vormingswerk jong volwassenen/volwassenen¹ educatie werd de apparatuur in eerste instantie aangeschaft ten behoeve van cursussen "burger/informatica". Hetzelfde geldt voor enkele Stichtingen "Mensen zonder Werk", behorend tot het sociaal-cultureel werk.²

Opvallend is de volstrekte afwezigheid van enige uniformiteit in "merk-aanschaf". Alleen de sector volwasseneneducatie vormt hier een uitzondering op met de P2000T en de IBM-PC. Maar ook hier is geen sprake van volledige afstemming binnen de werksort.

Doorslaggevende overwegingen om nu juist voor bepaalde apparatuur te kiezen, blijken zelden "van binnen uit" te komen. Dit leidt ertoe dat "op gezag hebbend kompas" gevaren wordt, nu eens van een onafhankelijk adviseur, dan weer op basis van elders opgedane ervaringen, op basis van bekendheid van het merk of op gezag van de "centrale computer beheerder".

In het verlengde van het feit dat "op gezag hebbend kompas" van derden wordt gevaren, wordt vooral tijdens de eerste drie maanden dat de apparatuur in huis is en er ervaring mee wordt opgedaan, duidelijk welke gebreken het kompas vertoonde; gebreken die door het gebrek aan eigen automatiseringskennis niet eerder ontmaskerd konden worden.

Welke taken

Voor welke taken wordt de computer nu gebruikt? Alle instellingen gebruiken de computer voor secretariaatswerkzaamheden. In resp. 9, 11 en 10 van de instellingen wordt de computer tevens ingezet bij de financiële administratie, bij werkzaamheden ter ondersteuning van beleid en management en bij archief- en documentatiewerkzaamheden.

Tot slot wordt in 4 van de 13 instellingen de apparatuur gebruikt voor het verkrijgen van sociale informatie, waaronder verstaan wordt

- doe- of weet-informatie (regelingen, wetsteksten, databanken)
- werkinhoudelijke informatie (methode van aanpak).

De conclusie dat interne automatisering bij "kantoorautomatisering" begint is gerechtvaardigd. Uit een op het toekomstig gebruik gerichte vraag blijkt dat wanneer de interne kantoorautomatisering geslaagd en achter de rug is, het zoekproces gaat beginnen naar volgende toepassingsmogelijkheden. Met name dan scoort het verkrijgen van sociale informatie hoog.

Ondersteuning

Tot slot nog iets over de ondersteuning. Het zelf in de praktijk uitproberen en onder de knie krijgen van apparatuur en programma blijkt

de meest geëigende leervorm te zijn. Daarbij wordt men ondersteund middels advisering en het volgen van een (basis)cursus.

Er is behoefte aan ondersteuning die direct aansluit bij de actuele stand van zaken binnen de instelling; met andere woorden: de praktijk vraagt om maat-werk.

Als het om advies of bemiddeling gaat vraagt men o.a. om advisering afgestemd op de eigen werksoortregistratie, het signaleren van ontwikkelingen, het mee-onderzoeken van de interne automatiseringsmogelijkheden en het verhelderen van de rendementsvraag binnen de instelling.

Ook vraagt men om advisering met betrekking tot de aan te schaffen software en om het inrichten van een automatiseringsvraagbaak voor het welzijnswerk c.q. soft-ware-bibliotheek.

Als het om scholing gaat vraagt men om oriëntatie-cursussen over de (on)mogelijkheden van automatisering en het leren bedienen van computer-apparatuur, alsmede om cursussen die zijn afgestemd op het gebruik van software-programma's en op het gebruik maken van databanken en informatienetwerken.

Verder is er behoefte aan het organiseren van ervaringsuitwisselings-bijeenkomsten, waarbij de belangstelling uitgaat naar reële toepassingen in de praktijk, het ontwikkelen van educatieve software, het opzetten van databanken c.q. ontwikkelen van sociale informatie, het ontwikkelen van een automatiserings checklist en een informatiemap over software.

Het onderzoeksrapport is medio december te bestellen bij het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland, Postbus 521, 6130 AM Sittard, tel. 04490-13912.

FINANCIERING VAN WOONVERENIGINGEN

Het Landelijk Overleg Woonverenigingen (LOW) heeft een brochure uitgegeven waarin aandacht wordt besteed aan "woonverenigingen". Woonverenigingen blijken op dit moment de meest aangewezen rechtsvorm te zijn om wonen in groepsverband in de koopsector te realiseren.

Basisprincipe van de verenigingen is dat het eigendom van de woonruimte niet bij de afzonderlijke bewoners/sters berust, maar bij de vereniging. De inrichting van de verenigingen kan zeer verschillend zijn: er zijn verenigingen met één pand in eigendom, maar ook met meerdere panden. Sommige richten zich vooral op mensen met een inkomen op bijstandsniveau, andere hebben leden met hogere inkomens en flinke sommen ingebracht "eigen geld". Ook de woonvorm is niet bij alle verenigingen gelijk. De brochure is een inventarisatie van de huidige mogelijkheden en knelpunten. Enkele begrippen worden verduidelijkt, verschillende constructies worden weergegeven met de daarbij behorende juridische haken en ogen. Op een aantal aspecten, zoals gemeentegarantie, wisselen van leden, opgebouwd vermogen, maandlasten en belastingaftrek, wordt nader ingegaan. Als knelpunten worden o.a. genoemd de houding van banken en de regelgeving rond de gemeentegarantie. Ook is een lijst met aandachtspunten voor het zelf opzetten van een woonvereniging opgenomen.

De brochure "De financiering van woonverenigingen" is te verkrijgen in de boekhandel of door overmaking van f 7,60 op giro 2618314 t.n.v. LOW te Nijmegen.

¹ Dominicanen
6521 KB Nijm
tel. 080-23112

**Woonvereniging De Gouden Matselaar
HUURDERS IN HOORN BEHEREN EIGEN WONING**

In Hoorn is een unieke oplossing gevonden voor het beheer van koop- en huurwoningen. Toen de vorige eigenaar in februari van dit jaar 92 woningen te koop aanbood aan de huurders, heeft - na de nodige voorbereiding - de huurdersvereniging collectief de huizen aangekocht. Een deel van de huizen is weer doorverkocht aan de bewoners, die als eigenaar-bewoners een kopers-vereniging hebben opgericht. Een ander deel is in eigendom en beheer van een bewonersvereniging van huurders, die zo eigen huisbaas zijn geworden. De kopers- en bewonersvereniging werken o.a. op het gebied van onderhoud samen. Hans Verschoor, buurtopbouwwerker, gaat hieronder in op het proces dat tot deze constructie heeft geleid.

Voorgeschiedenis

Op 10 juni 1982 werd de "bewonerscommissie Goudsmitsstraat en omgeving" opgericht op initiatief van een bewoonster, met steun van het buurtopbouwwerk. De in vrij grote getale opgekomen buurtbewoners deelden de bezwaren van de initiatiefneemster voor wat betreft de onjuiste huurprijsberekening door de firma Toepoel, optredend als verhuurder in opdracht van de eigenaresse, het Bedrijfspensioenfonds voor de Metaalnijverheid.

Tijdens deze oprichtingsvergadering is eveneens gesproken over de brandonveilige woningscheidende wanden van de 92 woningen aan de Goudsmitsstraat, de Metselaarstraat en de St. Mathijsstraat.

Op advies vanuit het opbouwwerk hebben de bewoners na ongeveer driekwart jaar besloten tot de oprichting van de Huurdersvereniging Goudsmitsstraat e.o. Het voordeel hiervan is, dat men als bewonersorganisatie eerder serieus genomen wordt door medebewoners, verhuurder, gemeente en andere betrokkenen.

Na jarenlange strijd voor een juiste huurprijsberekening en tegen de brandonveilige situatie, zijn de bewoners in beide gevallen in het gelijk gesteld door respectievelijk de Huuradviescommissie en de Gemeente Hoorn. De laatste heeft in mei 1984 een brief aan het Bedrijfspensioenfonds gestuurd waarin zij gesommeerd wordt maatregelen te treffen teneinde de brandonveilige situatie te beëindigen.

Ofschoon de bewoners tevreden waren met deze formele aanschrijving, tekenden zij bezwaar aan tegen de voorgestelde oplossing.

Naast het in beroep gaan bij de gemeente Hoorn, overigens zonder resultaat, werd een gesprek georganiseerd tussen eigenaar, vertegenwoordigd door mensen van het GAK en van Toepoel, en het bestuur van de Huurdersvereniging, bijgestaan door de buurtopbouwwerker, in dienst van buurthuis De Schoor, en de stedelijke opbouwwerker (belast met de stadsvernieuwing en in dienst van de Gemeenschapsraad Hoorn).

Tijdens dit gesprek werd geheel onverwachts gepeild hoe de bewoners van de betreffende woningen zouden aankijken tegen een eventuele koop van hun woning. Benadrukt werd, dat hier sprake was van vage plannen en dat beslist niet zeker was dat tot verkoop zou worden overgegaan. Het bestuur nam een gereserveerde houding aan en wist de toezegging te krijgen, dat de eigenaresse eerst met het bestuur van de huurdersvereniging contact op zou nemen in geval zij tot verkoop van het "beleggingsobject", want dat was het betreffende complex, mocht besluiten.

De voorbereiding

Na het eerder genoemde gesprek, dat in november '84 plaatsvond, worstelde het bestuur met de vraag in hoeverre men dit mogelijke voornemen tot verkoop aan de leden en aan de niet-leden (overigens op dat moment nog slechts een kleine minderheid) moest mede delen. Dit "gerucht" kon

immers tot onnodige onrust in de buurt leiden en mogelijk de noodzakelijke eenheid vroegtijdig breken. Na overleg met de betrokken opbouwwerkers achtte men het onjuist de bewoners deze informatie te onthouden. Men besloot een vergadering te beleggen en de aanwezigen voor te stellen dat onderzoek verricht zou worden door het bestuur naar vormen van coöperatief beheer en collectieve aankoop in geval de verkoop door mocht gaan. Alle aanwezige bewoners hebben nadrukkelijk toegezegd geen stappen te zetten zonder het bestuur hierin te kennen.

De ontwikkelingen leidden ertoe, dat alle bewoners zich aansloten bij de huurdersvereniging!

Nadat de leden het bestuur fiat gaven tot het doen van onderzoek, zijn contacten gelegd met de Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting. In samenwerking met deze organisatie is een informatieavond voor het bestuur van de huurdersvereniging belegd over "zelfbeheer in coöps" aan de hand van voorbeelden van woningcoöperaties in Engeland en Canada. Bestuur en leden kwamen als uitgangspunt voor verdere handelingen overeen dat iedere bewoner mocht kiezen tussen huren of kopen, dat voor de huurders goed beheer gegarandeerd moest worden en dat een en ander niet zou leiden tot onverantwoorde verhoging van de woonlasten. Bovenal werd gekozen voor een collectieve aanpak.

De verkoop

In februari 1985 werd de buurt opgeschrikt. In alle brievenbussen viel een schrijven van het Bedrijfspensioenfonds, waarin de woningen aan de individuele bewoners werden aangeboden tegen een gemiddelde prijs van f. 68.000,—. Men kreeg slechts een maand om te beslissen!

In het weekend, dat men de brief ontving, brak er onder de bewoners paniek uit. In allerijl is een bewonersvergadering bijeen geroepen met als doel de rust te doen weerkeren en, vooral, de eenheid te bewaren. In verband met de ophanden zijnde onderhandelingen was het zaak de nodige deskundigheid binnen te halen, voor zover niet aanwezig binnen bestuur en opbouwwerk. De bestaande kerngroep (bestuur, opbouwwerker, stedelijk opbouwwerker) werd in dat verband uitgebreid met een makelaar, gespecialiseerd in complexgewijze aankoop en ervaring met niet alledaagse woonvormen, ambtenaren van de gemeentelijke afdeling huisvesting en rehabilitatie, medewerkers van de L.O.B.H. en een notaris met ervaring op het gebied van niet alledaagse verenigingsstatuten. Daarnaast kon een beroep gedaan worden op deskundigen, zoals de financiële administrateur van de plaatselijke woningbouwvereniging.

De aanpak

Binnen de uitgebreide kerngroep is allereerst een draaiboek gemaakt en zijn de taken verdeeld. Het "opbouwwerktandem" nam de coördinatie op zich, waarbij de stedelijk opbouwwerker met name de contacten met de specialisten onderhield en de buurtopbouwwerker zorg droeg voor de begeleiding van bestuur en bewoners.

Tijdens een ledenvergadering werden de plannen voorgelegd en gaven alle bewoners volmacht aan de makelaar om namens hen te onderhandelen. Voorwaarde was dat de makelaar geen belangrijke stappen mocht zetten alvorens de kerngroep hierover te raadplegen. Om de bewoners zoveel mogelijk bij de ontwikkelingen te betrekken, werd een aantal werkgroepen in het leven geroepen: de werkgroep publiciteit (o.a. verantwoordelijk voor het regelmatig laten verschijnen van een "nieuwsbrief"), de werkgroep onderhoud en de werkgroep onderhandelingen (die werd gevormd door het bestuur). Tevens werd een wekelijks spreekuur in het buurthuis opgezet, waar bewoners met allerhande vragen en problemen terecht konden.

De constructie

Zodra de kans reëel werd, dat de collectieve aankoop een feit zou wor-

den, is gewerkt aan een constructie waarbinnen plaats was voor kopers en huurders. Gekozen is voor de volgende oplossing: de huurdersvereniging Goudsmidsstraat e.o. koopt alle 92 woningen aan, waarna de individuele bewoners op de dag van aankoop in de gelegenheid worden gesteld hun woning te kopen. De overgebleven woningen worden bezit van de nieuwe Woonvereniging, die de woningen verhuurt.

De leden van de woonvereniging zijn verantwoordelijk voor het beheer van de woningen, hebben geen aandeel in het bezit en zijn niet aansprakelijk voor eventuele verliezen. Het uit bewoners te formeren bestuur (plus werkgroepen) is verantwoordelijk voor administratie, onderhoud, financieel beheer en het toewijzingsbeleid.

Indien de deskundigheid binnen de woonvereniging aanwezig is, kunnen bepaalde uitvoerende werkzaamheden door de leden zelf uitgevoerd worden.

De koop

Na de vrij lange periode van onderhandelingen werd de collectieve aankoop een feit. Voor een gemiddelde prijs van f. 50.000,— werden de woningen aangekocht. De collectieve aanpak had de bewoners dus bepaald geen windeieren gelegd.

Er kwam echter een probleem om de hoek kijken: uitgaande van de verkoopprijs van de woningen en uitgaande van de huurprijs voor de verkoop, bleek de exploitatie van de woonvereniging, inmiddels "De Gouden Matselaar" gedoopt, niet rond te krijgen.

De gekozen oplossing is uniek en benadrukt de solidariteit in de buurt: iedere individuele koper verklaarde zich bereid een obligatielening van f. 2.550,— aan de woonvereniging te verstrekken. Deze obligaties zullen in de loop van de gebruikelijke hypotheektermijn terugbetaald worden. Om de financiële belangen van de kopers veilig te stellen, werd binnen het bestuur van De Gouden Matselaar een plaats vrij gemaakt voor een zgn. "trustee", een vertrouwenspersoon die door de kopers wordt aangewezen. In de statuten is geregeld dat de zeggenschap van deze trustee beperkt blijft tot financiële zaken, die de groep eigenaar-bewoners aangaan.

Naast de hierboven geschetste relatie in verband met het financiële belang van de eigenaar-bewoners, zijn er meer samenwerkingsmomenten. Zo wordt er bijv. gewerkt aan een samenwerking op het gebied van het onderhoud aangezien dit zowel financieel als praktisch aantrekkelijk is. De eigenaar-bewoners hebben zich inmiddels verenigd binnen een Kopersvereniging Goudsmidsstraat e.o.

De Gouden Matselaar heeft voor de financiering van de aankoop van de 23 woningen (de overige 69 zijn gekocht door individuele bewoners) vreemd vermogen bij een bank aangetrokken. In verband met het financiële risico van de bank heeft de gemeente Hoorn zich borg gesteld voor de huurwoningen en gemeentegarantie gegeven voor de koopwoningen. In geval van financiële problemen kan de gemeente als gevolg van deze borgstelling ingrijpen.

De Gouden Matselaar als volkshuisvestingsexperiment

Tijdens de voorbereiding van de aankoop is door de huurdersvereniging een aanvraag om financiële ondersteuning bij de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) ingediend. Het betreft de financiering van de aanloopkosten in de startfase en de externe ondersteuning van de woonvereniging tijdens het beheerproces. De SEV heeft deze aanvraag gehonoreerd, zodat De Gouden Matselaar de komende anderhalf jaar in ieder geval een eigen begeleider kan aantrekken.

SAMENWERKING WELZIJNSPERS

Begin oktober hebben de bladen Welzijnsweekblad/maandblad, Marge, De Eerste Lijn en Reflex een overeenkomst gesloten om te gaan samenwerken. Daarmee is een eerste stap gezet om de huidige versnippering van de welzijnspers, te boven te komen. In de tweede helft van de jaren zeventig - zijn daartoe op aandrang van het toenmalige ministerie van CRM pogingen ondernomen. Die hebben echter nimmer tot resultaten geleid. De samenwerking gaat niet zo ver dat er één nieuw tijdschrift ontstaat. Wel zullen vanaf 1986 de bladen Welzijnsweekblad/maandblad en Reflex redactioneel geïntegreerd worden in een wekelijks verschijnend blad. De Eerste Lijn zal in 1986 zes edities produceren, terwijl Marge met haar themaformule in een maandelijks frequentie blijft verschijnen.

Er zal worden samengewerkt op redactioneel en technisch-organisatorisch niveau. Zo zal de inhoud van de drie bladen beter op elkaar worden afgestemd, komt er een redactionele taakverdeling en zal een aantal co-producties worden verzorgd. De uitgeverfunctie (zetten, drukken, abonnementen-administratie, advertentie-acquisitie, promotie) zal zoveel mogelijk in één verband worden ondergebracht.

De mogelijkheid dat ook andere bladen gaan deelnemen in het samenwerkingsproject, wordt nadrukkelijk opgehouden. Onderzocht zal worden op welke wijze de kwaliteitsverbetering van de welzijnspers in 1987 definitief zijn beslag zal krijgen. Daarmee wordt ingespeeld op aanbevelingen van de Commissie Herstructurering Landelijke Organisaties, waarin voorstellen worden gedaan om te komen tot één kwalitatief hoogstaand periodiek, dat over de grenzen van de verschillende welzijnsdisciplines heen kijkt.

Of er is de toekomst meer bladen in het samenwerkingsverband komen, is niet te zeggen. Jos van der Lans van de Marge-redactie daarover: "We sluiten ze niet uit. Er zijn natuurlijk heel specifieke bladen, voor buurthuiswerk of opbouwwerk bijvoorbeeld, die niet kunnen worden opgenomen in zo'n algemeen blad. Maar we hoeven ook niet allemaal te fuseren. We kunnen bijvoorbeeld een technische exploitatie opzetten, waar meerderen van kunnen profiteren."

Betwijfeld moet worden of de mededelingen van, voor en over de lokale opbouwwerkpraktijk nog tot hun recht zouden komen in een algemeen blad; andere mogelijkheden tot samenwerking zullen worden onderzocht.

**SPECIALE UITGAVE VAN TREFPUNT OVER
MAATSCHAPPELIJK ONTWIKKELINGSBELEID**

Trefpunt, het tijdschrift van het ministerie van WVC, heeft een speciale uitgave gewijd aan het beleid van de Directie Maatschappelijke Ontwikkeling van WVC. In deze nieuwe directie zijn de werksoorten ondergebracht, die tot doel hebben mensen (weer) in staat te stellen zelfstandig en volwaardig deel te nemen aan het maatschappelijk leven, waarbij het beleid zich vooral richt op achterstandsgroepen en groepen mensen die in een achterstandssituatie dreigen te raken.

De Directie kent vier hoofdafdelingen: Volwasseneneducatie en bibliotheekwerk, Maatschappelijke participatie (waaronder vallen sociaal culturele ontwikkeling, onderwijsvoorrangsbeleid, emancipatie en - hoewel niet apart genoemd: het opbouwwerk), Welzijn minderheden en Opvang en bijzondere taken (waaronder Opvang vluchtelingen). Een gemeenschappe-

lijke noemer binnen deze onderdelen vormen de begrippen informatie, educatie, emancipatie en participatie.

In Trefpunt wordt aan de hand van interviews met beleidmakers, zakelijke informatie en uitspraken en gebruikers en voorzieningen op een heldere manier inzicht gegeven in het maatschappelijk ontwikkelingsbeleid.

Het nummer kan schriftelijk worden
aangevraagd bij de Voorlichtingsdienst
van WVC, postbus 5406, 2280 HK Rijswijk.

COÖPERATIEF WASSEN EN BADEN IN AMSTERDAM-NOORD

Bewoners van de wijk Tuindorp-Oostzaan in Amsterdam-Noord die niet over een douche en/of een wasmachine beschikken, kunnen sinds half november (weer) gebruik maken van een gecombineerde voorziening badhuis/wasserette in hun wijk. Het enorme exploitatietekort van het bestaande badhuis (geëxploiteerd door de Dienst voor de Sport) gaf een somber beeld van de mogelijkheden tot voortzetting. Ook de bestaande wasserette, opgezet door de wijkpost, werd in zijn bestaan bedreigd. Overleg met de deelraad om de voorzieningen te behouden, liep op niets uit.

Vanuit het wijkopbouworgaan is toen het idee geopperd om een consumentencoöperatie op te richten, die de voorziening gaat beheren.

De stadsdeelraad heeft een subsidie verstrekt en er is toestemming verkregen van de regionale toetsingscommissie. Om de exploitatiekosten te drukken zal, zeker in het begin, uitsluitend worden gewerkt met vrijwilligers.

Het badhuis/wasserette-project is één van de voorbeelden van buurt-economische initiatieven die in Amsterdam-Noord zijn genomen of worden voorbereid. In de map "Zicht op Noord" worden er meer genoemd, zoals buurt-economische initiatieven m.b.t. de eerstelijns gezondheidszorg en initiatieven ten behoeve van woonlastenverlaging, zelfbeheer en werk.

Meer informatie bij het Project
Buurteconomie, Hagedoornplein 1b, 1031
BV Amsterdam, tel. 020-340593.

PUNTENAFTREK BIJ VERKEERSLAWAAI

In straten waar bewoners van huurwoningen veel last hebben van verkeerslawaaï moet de huur middels puntenaftrek worden verlaagd. Dat is een uitspraak van de Eindhovense Kantonrechter op 10 oktober 1985. De Dienst Beheer Woningen en Gebouwen van de Gemeente Eindhoven was bij de Kantonrechter in beroep gegaan tegen dezelfde uitspraak van de Huurcommissie. Daar had een aantal bewoners van de Hoogstraat buiten de rondweg bezwaar aangetekend tegen de huurverhoging. Het verkeerslawaaï op deze weg is erg hoog (68db(A)).

De uitspraak van de Kantonrechter betekent dat diverse bewoners van luidruchtige straten in aanmerking kunnen komen. Te hopen valt dat de uitspraak bijdraagt tot een betere wettelijke regeling van puntenaftrek bij verkeerslawaaï.

Informatie bij de Consumentenwinkel,
Campuysenstraat 1, Eindhoven, tel.
040-529217.

ONDERWIJSVOORRANG: MYTHE MET WETTELIJKE STATUS

beleid

Medio november is, nu dan eindelijk, de Wet op het Onderwijsvoor-rangsbeleid aangenomen. In deze wet wordt voor een periode van vier jaar de samenwerking tussen scholen en welzijnsinstellingen in onderwijsvoor-rangsgebieden geregeld.

Om volledig te kunnen zijn, wachten we liever op de uiteindelijke wet-tekst alvorens in M.O. een overzicht te geven van voorwaarden, aantallen gebieden, toewijzingscriteria e.d. Over de strekking van de wet is in voorgaande nummers van M.O. al het nodige geschreven.

De formele start van de onderwijsvoor-rangsgebieden zal pas per augustus '87 plaatsvinden; de ambtelijke procedures welke de wet nog moet volgen, maken dat inwerktrading niet anders kan. Anderzijds houdt het voormalige projectenbeleid en de verlenging hiervan per 1 augustus a.s. definitief op te bestaan.

Middels een ministeriële regeling wordt er geanticipeerd op het nieuwe onderwijsvoor-rangsbeleid: "Per 1 maart 1986 moeten de voorlopige OVG's een aanvraag indienen om in aanmerking te komen als OVG. Deze aanvraag moet een "opsomming van oorzaken van achterstelling" bevatten, met daaraan gekoppeld een activiteitenplan en begroting."

Deze plannen worden goedgekeurd (of niet) op basis van de criteria van de concept-wet. Toewijzing vindt plaats in principe voor de duur van 4 jaar.

In maart van het daaropvolgende jaar vindt een tweede, formeel noodzake-lijk, toetsingsmoment plaats volgens de criteria van de nu aangenomen wet. De rol van de gemeente in de besluitvorming en de samenhang met het gemeentebestuur is daarin veel bepalender.

Dit extra toetsingsmoment maakt het, in ieder geval formeel, mogelijk om ongewenste situaties zoals bijv. een te beperkt aandeel van het welzijns-werk bij vormgeving en uitvoering in een OVG, ter discussie te stellen.

Over kinderen, rekeningen en badwater

Het feit dat extra voorzieningen voor kinderen met minder kansen op het volgen van onderwijs nu wettelijk zijn geregeld, kan alleen maar posi-tief beoordeeld worden. Maar de vraag is natuurlijk waar dat geld te-recht komt en hoe het gebruikt wordt.

De intermediaire rol welke de gemeente hierbij speelt maakt het bestuur-lijk mogelijk om meer samenhang te brengen in het beleid van twee depar-tementten, welke totaal verschillend zijn georganiseerd.

Anderzijds impliceert het ontbreken van een duidelijk inhoudelijk kader en een visie op de wijze hoep het OVB vorm moet krijgen, dat er een enorme diversiteit zal ontstaan in de wijze waarop OVB-doelen per gemeente en/of OVG's worden ingevuld.

Bovendien komt de invoering van de wet op een moment waarin het onder-wijs, en met name het lesgeven op scholen in kansarme buurten, enorm ter discussie staat; acht jaar experimentenbeleid heeft geen communis opinio opgeleverd. De invoering van de wet op het basisonderwijs, de bezuini-gingen, de enorme groei van het aantal kinderen uit etnische groepen, gekoppeld aan het minder worden van het aantal leerlingen in totaal, ligt hier ongetwijfeld mede aan ten grondslag.

Fusies, gedwongen samenwerking, sluiting, dat alles levert maatschappe-lijke feiten op welke effecten met zich meebrengen die diametraal staan t.o.v. voorwaarden voor het creëren van een organisch achterstanden-beleid.

Welzijnswerkers en -instellingen zien zichzelf in een concurrentiepositie t.o.v. elkaar geplaatst. In verband met bezuinigingen en herstructurering ben je onmiddellijk verdacht als je je nek uitsteekt; aangeven dat iets niet lukt kan je wel eens je baan kosten. Niet bepaald het ideale klimaat om samenwerking te initiëren, laat staan de continuïteit daarin te creëren die nodig is om goed inhoudelijk werk af te leveren.

Freaks tegen wil en dank

Naast deze somber stemmende analyse bereiken ons ook berichten van mensen die "het wel zien zitten", leerkrachten en welzijnswerkers die weten dat het anders moet en door blijven gaan met het zoeken naar wegen en middelen waarmee ze kinderen en ouders wél bereiken.

Werkelijke vernieuwing komt meestal tot stand ondanks gevestigde posities en structuren. Door mensen die weten waar ze mee bezig zijn en doorgaan.

Over dergelijke mensen gaan de volgende twee artikelen: een artikel over Skit: de Spoorwijkse Kinder-theatergroep uit Den Haag, welke is opgericht en wordt begeleid door Adele Reiss, drama-medewerkster van het Haags Centrum voor Kunstzinnige Vorming. Skit loopt nu al drie jaar en is een belangrijk bindend en cultuurdragend fenomeen geworden voor ouders, leerkrachten, kinderen en welzijnswerkers in Spoorwijk.

En een artikel over Dorine Juray met haar project "'t Voorportaal", een voorportaal in Rotterdam-Noord voor Turkse en Marokkaanse meisjes die wél leerplichtig zijn maar niet naar school gaan. Omdat ze niet willen. Meisjes tussen 12 en 17 jaar oud, die geen aansluiting vinden bij het vervolgonderwijs, maar wel heel veel willen leren.

In beide gevallen wordt er véél in vrije tijd gewerkt. En met middelen die blijken te werken: kunstzinnige- en expressiemiddelen, welke inspelen op de individuele talenten die ieder mens in zich heeft en vandaaruit méér ontwikkelt.

Connie Schijf

SKIT, KINDERTHEATER IN SPOORWIJK: MEER DAN TONEEL ALLEEN

De helft van de pret bij een voorstelling van kindertheatergroep SKIT in Spoorwijk (Den Haag) vinden de kinderen dat ze op het toneel hun leerkracht, buurman, tante of de buurtwerkster zien optreden: als de "dikke", de "lange", de "stotteraar" of "iemand uit een ander land". Riekie, een ouder, blijft ook na de voorstelling de "vervelende buurvrouw". De kinderen herkennen haar op straat en ze komt aan de praat met andere ouders, voor wie ze nu niet meer dat "wif" uit de oudercommissie is. Ze doet er 10 keer zo lang over om van huis naar de school te gaan. Sinds Irene, onderwijzeres, de "dikke" speelde, heeft ze een reuze goed contact opgebouwd met de "dikke" uit haar klas en tot grote hilariteit van de andere kinderen wordt ze voortaan "Big Mac" genoemd.

De theatergroep heeft in de drie jaar van haar bestaan heel wat los gemaakt: wat minder vooroordelen, wat meer contact. Bij de kinderen op school, de ouders in de buurt en natuurlijk ook bij de spelers zelf: leerkrachten, ouders en welzijnswerkers.

Het enthousiasme straalt ervan af als we praten met de groep spelers en hun begeleidsters van het Centrum voor Kunstzinnige Vorming. We zijn benieuwd waar het hen om gaat: gewoon leuk toneel maken voor kinderen of zit er meer achter?

Voordat we daaraan toekomen, eerst iets over de ontstaansgeschiedenis van SKIT.

Vanaf 1978 worden in Spoorwijk door scholen, welzijnswerkers en begeleiders gezamenlijk activiteiten ontwikkeld en uitgevoerd die kunnen bijdragen aan het verminderen van onderwijsachterstanden van kinderen. Eerst speelde zich dat vooral af op schoolniveau, daarna, zo vanaf halverwege 1983 toen Spoorwijk een gemeentelijk onderwijsvoorrangsgebied werd, ook op schooloverstijgend niveau.

Martin, schoolhoofd: "Op de scholen kwamen we toen in contact met het Centrum voor Kunstzinnige Vorming. We gingen in de klassen wat aan drama doen met de kinderen. En we speelden met ouders en leerkrachten voorbeeldscènes ter introductie of afsluiting van buurtprojecten. Vandaar uit zijn we op het idee gekomen om in Spoorwijk een kindertheatergroep op te zetten." De kinderen in Spoorwijk hebben niet alleen op het gebied van taal, rekenen, schrijven en lezen een achterstand maar komen ook veel tekort op theater- en muziekgebied, zo was het idee. Martin: "Met de groep wilden we proberen weer iets van een eigen cultuur in Spoorwijk naar boven te brengen."

De krappe, maar goedkope huizen hebben de meest kwetsbare groepen naar Spoorwijk getrokken, die zeer verschillende sociale en culturele achtergronden hebben. Vanuit onderwijs, welzijn en begeleiding is al jarenlang aandacht besteed aan problemen van onbegrip, wantrouwen en discriminatie die dat met zich meebrengt. Uitgangspunt daarbij is dat een zo heterogene groep mensen niet vanzelfsprekend harmonieus met elkaar samenleeft. Dat geldt ook voor de kinderen: je zult kinderen in een problematische buurtsituatie moeten leren om met elkaar om te gaan. Of om in onderwijsvoorrangstermen te spreken: de kansen dat kinderen van het onderwijs kunnen profiteren, nemen toe naarmate de spanningen in school en buurt verminderen.

Leerkrachten, buurt- en opbouwwerkers, medewerkers van het CKV en van de bibliotheek organiseren allerlei activiteiten rond het thema Intercultureel onderwijs. In de centrale werkgroep onderwijsvoorrang vindt een soort kruisbestuiving plaats. Inhoudelijk is er een duidelijk verband tussen de activiteiten. Ook SKIT stemt zijn produkties hier op af.

Meer dan toneel

Adele, begeleidster van het CKV: "We sluiten met de voorstellingen aan bij wat er leeft in de wijk en bij de inhoud van buurtprojecten en projecten op de scholen. Omdat enkele spelers van SKIT in de centrale werkgroep van het onderwijsvoorrangsbeleid zitten, weet je goed wat er speelt. Het onderwerp heeft altijd te maken met het intercultureel gebeuren in de wijk. Daarbinnen leggen we accenten. De eerste keer was dat het thema "Omgaan met elkaar", de tweede keer "Vooroordelen". Rond zo'n thema gaan we improviseren, daar halen we een lijn uit en dan gaan we weer improviseren. Zo komt een produktie tot stand. Door de samenwerking tussen de mensen uit de buurt die iets willen en de mensen die dat professioneel ondersteunen, krijg je een heel mooi produkt. Iets wat meer is dan zo maar een toneelstuk."

Volgens Erik, vrijwilliger van buurthuis FRAM, is het voordeel van het werken in OVB-verband dat alle scholen een keer aan de beurt komen. Leerkrachten die meedoen, krijgen vrijaf zodat ze voor andere scholen kunnen optreden. Er wordt een rooster gemaakt waar iedereen het mee eens is, zodat elk kind uit de wijk het stuk een keer kan komen zien.

De voorstellingen vinden plaats in kindertheater Pierrot, dat in de Spoorwijk ligt. In klasseverband komen naar elke produktie zo'n 1200 kinderen kijken. Voor de ouders is er een aparte voorstelling. George,

coördinator Pierrot, doet ook mee aan SKIT. George: "Pierrot is opgezet voor de regio Den Haag, maar je zag hier eigenlijk nauwelijks kinderen uit de wijk zelf. Nu ze hier met school komen, heeft dat tot gevolg dat ze ook wel eens uit zichzelf naar het theater komen."

Doorwerking in de klas en de buurt

Wyke, opbouwwerkster, vond het de eerste keer doodeng om met drama bezig te zijn, maar in haar werk is ze nu toch op een andere manier bezig. Wyke: "Oudercommissietrainingen bijv. waren puur technische vergadertrainingen. Ik had nou niet het idee dat mensen daar op zitten te wachten. Ze slaan dicht omdat ze bang zijn iets niet te kunnen. Door met andere vormen te werken, drama, kringgesprek, bepaalde opdrachten, komt in de trainingen naar boven wat de ouders belangrijk vinden, waar ze mee zitten, waar ze op school tegenaan lopen. En toch ben je op die andere manier wel heel gericht bezig met leren luisteren, leren communiceren, voor te zitten, te organiseren. Je past de technieken alleen toe voor zaken die ouders wel kunnen."

Voor Wyke was deze vorm van werken ook een manier om uit het geijkte opbouwwerkstramien te komen. "Toen ik hier net kwam werken, baalde ik eigenlijk van het opbouwwerk, maar het viel me op dat de mensen hier in de wijk precies met dingen bezig zijn die me aanspreken. Het werken met SKIT is leuk om te doen, maar het is ook een goede manier om met elkaar bezig zijn. Het gaat uit van wat je kunt. Je doet iets zinnigs met elkaar, dat straalt het ook uit."

Irene is door SKIT op een andere manier gaan lesgeven. "Je laat bijvoorbeeld aan de kinderen zien dat anders zijn: dik, lang, een andere huidskleur of wat voor "eigenaardigheid" dan ook, ook voordelen biedt." Ook Martin heeft een andere kijk gekregen: "Voor mij als onderwijzer was taal, rekenen en schrijven je van het, maar je merkt dat je alleen daarmee niet veel verder komt. Wat ik leuk vind aan SKIT is de herkenning van kinderen. Als ze Vincent zien, de "stotteraar" uit het vorige stuk, dan lopen die kinderen: t.t.t.t.t. Dat verschil tussen schijn en werkelijkheid, wat mensen lijken te zijn, maar in ander verband niet zijn. Dat werkt heel duidelijk bij de kinderen door: het is niet altijd zo als je het op dat moment ziet." Vincent, cultureel werker, heeft door het toneel spelen meer zelfvertrouwen gekregen, hij durft zich eerder op glad ijs te bewegen dan hij voorheen deed. Inez, onderwijzeres, vindt dat ze inventiever is geworden, ook als ze rekenen of geschiedenis geeft.

Naverwerkingsdoos

Dit jaar hebben de leden van SKIT een naverwerkingsdoos voor de scholen gemaakt. Na de voorstelling kunnen de leerkrachten met de kinderen in de klas met zo'n doos aan de slag. Er zitten opdrachten in voor muziek, drama, een kringgesprek. Cora van de bibliotheek heeft een boekenlijst samengesteld en daaruit weer fragmenten die bij de opdrachten te gebruiken zijn. Ook zit er bijvoorbeeld een spiegelkje in de doos. Elk kind kijkt in het spiegelkje, noemt iets speciaals van zichzelf en beeldt dat vervolgens in de kring uit. Ook bij de nieuwe productie die nu wordt voorbereid en die over macht en vriendschap zal gaan, wordt weer zo'n naverwerkingsdoos gemaakt. Er wordt over gedacht om de ouders via zo'n naverwerkingsdoos directer bij het thema te betrekken.

Veel ouders zijn trouwens al meer betrokken geraakt. Eddy, onderwijzer, is een paar jaar uit de wijk geweest en vindt het opvallend dat hij nu bijvoorbeeld ziet dat zes oudercommissieleden naar een doe-middag van het CKV gaan. "Dat was voorheen ondenkbaar, toen kreeg je de mensen op geen enkele manier de wijk uit."

Riekie, een ouder: "Door het stuk krijg je met iedereen contact. Ik ben verhuisd, maar de kinderen in de nieuwe straat herkennen me, ze zwaaien naar me, bellen bij me aan. Ook met andere ouders krijg ik contact. Ik werd eigenlijk nooit geaccepteerd (dat wijf uit de oudercommissie). Ze zagen niet wie je bent of wat je doet. Ik kwam gewoon zo over. Na die voorstellingen is dat veranderd. Ik dorst niet meer te lopen naar school, want dan was ik in plaats van vijf minuten anderhalf uur onderweg van huis naar school en andersom. Ik kwam in gesprek met allemaal ouders, ook van kinderen op andere scholen. De openbare en de katholieke school, dat ging nooit samen, maar met die ouders praat ik nu ook." Adele: "Het geeft een soort sneeuwbaaleffect."

Wijkactiviteit

SKIT wordt te pas en te onpas gevraagd om op te treden, ook vanuit andere wijken of andere steden. Adele: "We hebben een keer voor de school van Martin, die hier niet meer werkt maar nog wel woont, met SKIT een voorstelling gegeven op zijn school in de Indische buurt. Die kinderen vonden het schitterend. Ik denk alleen dat het effect wat het daar in de buurt heeft, heel anders is. De kinderen hebben het stuk wel gezien, zullen er wel over praten, maar het heeft geen doorwerking naar de ouders of naar de projecten op school."

SKIT is een echte wijkactiviteit. Adele: "Omdat we hier allemaal wonen of werken, kennen we de thema's van de wijk van binnen en van buiten. Ook voor de kinderen uit deze wijk is het reëel wat er gebeurt. In een andere wijk komt het minder over. Bovendien: we zijn geen amateur-toneelgroep of een kindertheatergroep, maar we zijn SKIT van Spoorwijk. Dat is natuurlijk wel jammer voor de kinderen van andere buurten, maar in andere wijken wordt weer op een andere manier gewerkt aan onderwijsvoorzorg."

Het meten van effecten...

De laatste anderhalf jaar hebben de kranten bol gestaan van onderzoeken naar de vraag in hoeverre de inzet van geld, extra faciliteiten, leerkrachten en methoden iets bijdragen aan het vergroten van ontwikkelingskansen van kinderen. De teneur is dat het allemaal niet zoveel zin heeft: de houding van de leerkrachten is niet goed, je bereikt het thuismilieu toch niet, dat soort conclusies wordt getrokken. Binnenkort gaat weer een grootscheeps onderzoek van start naar de effecten van onderwijsvoorzorgsbeleid. Aan de hand van CITO-toetsen, moeten alle kinderen in onderwijsvoorzorgsgebieden regelmatig "doorgemeten" worden op wat ze dan beter kunnen op bepaalde niveaus.

Aan de spelers van SKIT de vraag of dat een goede manier is. Ze zijn zelf enthousiast over de effecten van hun manier van werken. Maar hoe moet je dat meten. Waar kun je naar kijken als gaat om ontwikkelingskansen voor kinderen?

Adele: "Misschien is het aardig om in dit verband kinderen te vergelijken met de spelers van SKIT. Ieder van ons heeft een andere achtergrond. In die zin zijn we ook intercultureel, al hebben we geen andere huidskleur. Binnen de manier waarop wij werken, kan iedereen op zijn eigen manier zijn goede kanten uitbuiten. Ik heb nooit gemerkt dat hier iemand beter is als een ander. Dat bestaat gewoon niet. Je doet hier alles samen. We kunnen niet zonder elkaar. Dat is de basis om vanuit te werken. Je kunt het niet meten..., maar naar zulke dingen zou je moeten kijken als het erom gaat of ovb wel of niet slaagt."

Martin vindt dat je met behulp van die CITO-toetsen alleen kunt toetsen op cognitief vlak. Andere dingen waar kinderen net zo veel gebrek aan hebben, komen niet aan de orde. "Wat ze willen meten en aantonen zijn de doorstromingspercentages. Kijken of er een groter percentage kinderen naar het VWO gaat. Of er dan op het VWO vervolgens weer 40 of 50% afvallen, blijft buiten beschouwing." Overigens vindt hij dat een minister die een onderwijsvoorrrangsbeleid wil voeren, wel de randvoorwaarden voor zo'n beleid moet scheppen. "Doe je dat niet en geef je de mensen 1000 gulden en iemand die op school rondstapt, dan lukt het niet. Het is nog een geluk dat er zoveel mensen zijn geweest die er zoveel tijd in hebben willen steken. Voor een groot deel gaat het om vrijwilligerswerk."

Eddy heeft eveneens zijn twijfels over het nut van CITO-toetsen: "Het is mijn ervaring dat als kinderen het prettig vinden op school, ze meer oppakken. Doordat de kinderen is mijn nieuwe klas me kenden van SKIT, kreeg ik een heel goede sfeer. Dat is in CITO-toetsen niet te meten, maar het was wel een pré." Vincent vraagt zich af of je wel kunt toetsen, als in het clubhuis mensen worden ontslagen en je vanuit ovb extra taken moet gaan doen, terwijl het regulier al niet meer te bemannen is.

Adele: "Wat in ieder geval zichtbaar is, meetbaar, is dat hier vijf jaar geleden nauwelijks of geen activiteiten op het gebied van dramatische of kunstzinnige vorming waren en nu wel. Je kunt zien dat er nu op een andere manier gewerkt wordt. Wat de resultaten daarvan zijn: of de kinderen liever of beter zijn geworden, tja, dat kun je niet meten. Wat je met ovb in dit soort wijken hoopt te bereiken is dat kinderen genoeg zelfvertrouwen krijgen om hun eigen leven vorm te geven. Of dat nu wel of niet een voortgezette opleiding is, dat maakt niet uit. Dan meet je met een maatschappelijke norm die ik niet zou willen hanteren."

Hoe verder met SKIT?

Hoe gaat SKIT verder is tenslotte de vraag. Nou, allereerst gewoon doorgaan met het maken van kindertheater, is de reactie. Adele voegt er aan toe dat wat haar betreft de groep nog wat meer een stimulansgroep zou kunnen zijn. "Het gaat stapsgewijs. Bij de vorige produktie waren er wat vrouwen van de FRAM die zelf een toneelgroep op willen richten. Ze willen nu eens iets anders dan bloemschikken. Er komen vanzelf steeds wat activiteiten bij, maar het gaat stapje voor stapje, je moet niet te snel willen."

Na afloop van het gesprek, wonen we een muzikale improvisatie bij ter voorbereiding van de nieuwe produktie. Er wordt een spel gespeeld waarbij alle spelers een muziek-instrument bemachtigen en daar al rondlopend hun eigen wijsje op spelen, op zoek naar een partner die bij hun wijsje past. Daarna spelen ze in een kring ieder hun eigen wijs. In de kakaofonie van geluiden, ontstaat langzaam een herkenning, een melodie. We zijn nog steeds benieuwd, niet meer zo zeer naar de beweegredenen van de spelers, maar wel naar de nieuwe produktie.

Charlotte Krop
Connie Schijf

Wie meer wil weten over SKIT kan terecht bij Adele Reiss van het Centrum voor Kunstzinnige Vorming, Juffr. Idastraat 11, 2513 BE Den Haag, tel. 070-924661. In september jl. is een map uitgebracht "Intercultureel werken, samenvatting en verslag van een jaar werken in Spoorwijk. Verkrijgbaar bij het CKV.

'T VOORPORTAAL NOORD:
 een Rotterdams Wijkproject voor leerplichtige
 Turkse en Marokkaanse meisjes

Niet vallend binnen het formele Onderwijsvoorrangsbeleid, maar wél een van de weinige projecten, welke met succes iets probeert te doen aan het steeds groter wordende probleem van een speciale groep "spijbelaars", Turkse en Marokkaanse meisjes in de leeftijd van 12-17 jaar.

Het Voorportaal is bedoeld als eerste opvang voor de buitenlandse jongeren, waarna ze kunnen doorstromen naar het voortgezet onderwijs. Met dat doel voor ogen is Dorine Juray een project in Rotterdam-Noord gestart, later uitgebreid met een project in Zuid.

In de praktijk blijkt die doorstroming niet zo best te lukken.....

De kloof tussen wat het V.O. te bieden heeft en wat de, toch zo gezagsgetrouwe, meisjes belangrijk vinden, is te groot.

Bind van dit schooljaar dreigt dit project op te houden te bestaan.

"Maar het kan niet dat daarmee de enige voorziening die er voor deze meisjes is, verdwijnt. In ieder geval kunnen ze nooit zeggen: we wisten niets van dit probleem. Het is toch krankzinnig dat er een enorme bureaucratie van leerplichtambtenaren wordt georganiseerd, die alleen maar groter en ingewikkelder wordt, en helemaal niets uithaalt, behalve het, soms na jaren, innen van boetes, die simpelweg betaald worden?"

We laten Dorine Juray aan het woord over hoeveel tijd het kost om contact met de meisjes op te bouwen, maar dat het bijna altijd lukt. Over de perspectieven die de meisjes hebben en waarom ze niet naar school gaan; over het falen van onderwijs en welzijnswerk om passende alternatieven te vinden voor een grote groep welke één gemeenschappelijk en bepalend kernmerk heeft : de Islam.

It Voorportaal als voorziening

Ik heb de pedagogische akademie gedaan, kon daarna geen baan vinden, ben vrijwillig Turkse en Marokkaanse vrouwen thuis gaan lesgeven. Toen ik daar thuis kwam ontdekte ik dat er een heleboel dochters thuiszaten. En toen ik eens informeerde waar ze naar school gingen bleek heel vaak dat dat helemaal niet het geval was. Dat heb ik een tijd aangezien, en ben eens gaan informeren wat de gemeente deed voor deze meisjes. Nou dat was niet zo veel. Ik trof een inspecteur die zeer welwillend was om plannen te beluisteren, en plannen die had ik zat. Ik werd bij het Stedelijk Voorportaal aangesteld, dat bedoeld was als opvang voor buitenlandse kinderen uit verschillende landen. Als er plaats en mogelijkheden waren, stroomden deze kinderen door naar het reguliere onderwijs. Ik vond echter dat je kleinschalig in de wijk waar ze wonen, moet starten. Ik heb daarvoor toen een klein plannetje gemaakt: een eigen ruimte, zoals dit, degene die lesgeeft moet ook degene zijn die huisbezoeken doet, dat soort eisen. Die zijn ingewilligd, en ik kon hier beginnen. Dat was dus het begin. In de tijd dat ik begon is het Stedelijk Voorportaal opgeheven maar ik mocht verder gaan, helemaal alleen, in Voorportaal Noord.

Nederlands willen ze allemaal leren

Het belangrijkste is dat wanneer een meisje door kan stromen naar het voortgezet onderwijs, dat dan ook onmiddellijk gebeurt, hoe meer hoe liever. Maar je moet ze eerst uit huis zien te krijgen. Soms mag een meisje na één huisbezoek al komen. Ik ben ook wel eens een jaar bezig geweest (soms met de voet tussen de deur). Maar als een meisje eenmaal van de vader mag komen, dan staat ze de volgende dag ook meteen op de stoep. Ik zit nu helemaal vol, en daardoor een beetje moeilijk met huisbezoeken.

Met de groep die ik nu heb, ongeveer 15 meisjes, bouw ik een bepaalde sfeer op. Vertrouwen is heel belangrijk, dat wat er gezegd wordt ook gerespecteerd wordt, dat er geluisterd wordt, dat iedereen kan zeggen wat ie wil. Als er een dialoog tussen de meisjes komt is dat het mooiste wat er is. Dat moet je helemaal opbouwen, maar je hebt in een groep altijd meisjes die al langer hier komen en die hebben enorme invloed op de nieuwelingen.

Vaak verstaan ze elkaar niet, daarom moeten ze Nederlands leren. Dat is het goeie als je Marokkaanse en Turkse meisjes bij elkaar hebt. Nederlands leren spreken, lezen en schrijven willen ze allemaal.

Bij huisbezoeken vraag ik altijd: je zit niet op school (soms vraag ik waarom niet), maar je wil vast wel wat leren. En ja, dat willen ze allemaal, zoals gezegd Nederlands en kleding leren naaien. Dan zeg ik: nou dat is ook toevallig, dat kan ik je allemaal bieden. En als ze komen merken ze dat dat ook zo is. Veel suggesties komen van henzelf, van uit het kringgesprek, waarmee we welke dag beginnen.

Laatst zei een vader tegen me: "Mijn dochter komt niet meer, ze gaat binnenkort trouwen en vanaf nu thuis leren koken. Als jij thuiskomt koop je natuurlijk patat, maar wij doen dat niet." Ik heb uitgelegd dat dat beeld niet klopt. Maar in ieder geval, kooklessen hoef ik ze niet te geven...

Hier praten we bijv. over wat gezond is, iemand van de gezondheidswinkel is wat komen vertellen over voeding, ik nodig vaak deskundigen uit. Met de moeders praat ik ook veel over voeding.

Ik weet ondertussen veel van hun cultuur. Er zijn ook wel eens botsingen maar dat geeft niet. Iedereen moet wel eens met de billen bloot, en dat is iets wat je in het onderwijs niet vaak tegenkomt.

Bijv. de eerste vraag van vaders aan mij is altijd: hoeveel kinderen heb je? Die heb ik niet. Heb je een man? Nee. Dat is nog erger. Daar moet je dan doorheen: wat is dat voor een mens, en die wil met onze dochter in die winkel

Dan moet je echt een paar keer op bezoek, ieder zijn leven.

Ouders zijn altijd op het belang van hun kinderen aan te spreken

Je kunt ze heel goed aanspreken op het belang en de toekomst van hun kinderen, want welke vader is nou niet bezorgd voor z'n dochter, dat het goed met haar gaat. En dat in hun ogen 'goed gaan' iets anders is dan in de onze, daar hebben we over na te denken en te praten.

Je kunt ze dan aanspreken op 'goed gaan in nederland' op het feit dat aanpassing nodig is om hier te kunnen leven en wonen.

Ik hoef dan als voorbeeld maar de toekomstige kinderen van die dochter te noemen, die kinderen zullen naar nederlandse scholen gaan, leren daar Nederlands. De moeders moeten dan wel met hun kinderen kunnen praten. Ze weten dan meteen waarover je het hebt.

Ik maak met hele jonge vaders van zo'n 20 jaar, met al 2 of 3 kinderen, mee dat hun vrouwen geen nederlands spreken, en die vaders vinden dat niet nodig, want zij kunnen toch met de kinderen praten, zij spreken toch Nederlands. Die vaders zijn moeilijker op het belang van hun kinderen aan te spreken.

Het gebeurt ook steeds vaker dat meisjes trouwen met een man die fanatieker is dan hun vader.

Als ik merk dat zo'n vrouw hier zit, en geen woord nederlands spreekt, dan vind ik dat schandalig. Daar had toch al lang wat aan moeten gebeuren. En als het nou om een uitzondering ging, maar er zijn er zo honderden.

Je moet ze aanspreken op wat ze wél kunnen.

De Prelnettechniek, waar ik een klein beetje in geschoold ben, werkt heel goed, druktechnieken, sjablonen e.d. Als er een taaldrukwerkplaats

in de buurt zou zijn, zou ik daar zeker gebruik van maken. De wil bij de meisjes om van iets wat ze geschreven hebben iets moois te maken, en dat moet dan ook foutloos, is bij het stempelen veel groter. Ze vragen veel vaker: is dit of dat wel goed geschreven? Opvallend is dat. Ik maak daarvan boekjes die als leestekst gebruikt worden of aan een gast meegegeven worden. Via die simpele druktechnieken leren ze Nederlands. De beginsituatie van de meisjes is heel verschillend. Ik heb er twee analfabeten bij die met woordjes beginnen. Die zet ik niet als op een lagere school in een apart groepje, nee, het blijft één groep, ieder heeft z'n capaciteiten, de een kan dat weer wel, de ander niet. Het leuke van die analfabete meisjes is dat ze ontzettend goed in Memory zijn, veel beter dan de anderen. Als we dat spelen dan zie je de meisjes kijken naar de stapel kaartjes van die twee, echt fantastisch. Die zijn meer getraind in hun geheugen, daar zijn zij dan weer het beste in. Het is een groep waarin echt van alles gebeurt, bijv. vanmorgen hadden we het over geld. Er zijn meisjes bij die nog nooit een Nederlands geldstuk gezien hebben. De een maakt dan een lijst van dingen die ze zou willen kopen, met de werkelijke prijzen (dus geen flauwekul), de ander drukt muntstukken over, en zet erbij wat het is. Iedereen is op z'n eigen niveau bezig.

Leren en leren is twee

Voor de vaders is het voldoende als de meisjes zeggen "wij leren hier wat". En als ze iets geleerd hebben dan zeg ik meteen: Dat heb je wel hier geleerd, toen je hier kwam kon je dat niet, nu wel. Soms nemen ze formulieren van thuis mee, die vullen we samen in. Na een tijdje kunnen ze dat zelf, dat zien de vaders ook. Bijv. telefoneren, dat kunnen ze nu allemaal. We hebben een lijst gemaakt wie de telefoon aanneemt. Spannend als iemand dat voor het eerst moet doen. Applaus als het goed gaat. Dat stimuleert. En correspondentie: we schrijven brieven aan meisjes die getrouwd zijn, krijgen brieven terug, ook met een meisje dat weer in Marokko woont en met een in Turkije. Niet altijd in het Nederlands, dat zakt weer gauw weg als je daar bent, dat wordt toch weer meer Arabisch, maar dat vertalen de meisjes hier dan weer. Dit is heel belangrijk, als je ergens in huis zit, dat je weet hoe je contacten moet maken naar buiten. Dat zijn allemaal dingen die moet je eens geleerd hebben.

Het ieder aanspreken op haar eigen talenten en wat je niet kan dat doe je dan gewoon niet, wat je wél kan is het uitgangspunt, niet diploma's, technieken, maar de methode om ieder aan te spreken op zijn eigen vaardigheden. Bijv. taaldrukken, drama, tekenen, gebruik maken van ruimtes e.d. Er zijn zoveel manieren om je uit te drukken. En muziek, dansen niet te vergeten dan gaat gewoon alles aan de kant, en dat kunnen ze prachtig, vandaar kan je dan weer eens naar een schoolconcert. Veelal organiseren ze dat zelf. Zoveel mogelijk wordt betaald van een bedrag per maand dat ik krijg om activiteiten te doen. Als ze zelf moeten betalen vallen er altijd een paar af, omdat ze soms thuis niet zeggen dat we weggaan en dus geen geld hebben. Ik zeg dan altijd: "Zeg maar dat je van mij mee moet." Zo af en toe moet je je autoriteit ook gebruiken.

Kasten vol methodes, maar géén een die werkt

Ik leer ze zoveel mogelijk die dingen waardoor ze zichzelf kunnen red- den, niet geïsoleerd hoeven te blijven. Ieder op haar eigen niveau. En het werkt! Die meiden moeten wat doen. Door onderwijs wordt vaak gevraagd "Welke methode gebruik jij?" Ik heb zowat alles in de kast staan,

maar niets is bruikbaar, want ik zou voor elk meisje een ander boek moeten hebben, en dan nog slaat het vaak helemaal niet aan. Het vraagt veel van je eigen fantasie, inlevingsvermogen, creativiteit. Ik ben daar konstant mee bezig.

Laat ik heel duidelijk stellen: als iemand een project als dit wil gaan doen moet ie dat nooit van zijn leven in z'n eentje gaan doen, nonsens, dat het nou hier loopt, je kan nooit alleen die motor aan de gang houden, je moet eens toetsen, je moet eens gecorrigeerd worden, er moeten eens vragen aan je gesteld worden : waarom doe je dit nou. Met de medewerkster die ik sinds kort heb gaat dat gelukkig heel goed.

Samenwerking is heel hard nodig

In het begin ben ik overal bij gaan zitten om te zien waar er samen te werken viel. Dat werd veel te veel en leverde weinig op, bleef hangen in voorbereiding en vergaderen; nu heb ik nog wat individuele contacten met mensen van buurt- en clubhuiswerk. Bijvoorbeeld een cultureel werkster uit de buurt gaat een club opzetten voor de zondagmiddag, die kwam met de meisjes zelf pratem over wat zij wilden. Eindelijk weer eens iemand die begrijpt waar ze aan begint. Uitzonderlijk !

Het is hard nodig met de reguliere scholen contact te hebben zodat ze weten dat we bestaan. Toen ik hier begon ben ik naar een vormingsinstituut gegaan, misschien zouden daar meisjes naar kunnen doorstromen. Reactie was toen: "Ja, buitenlanders, daar zouden we eigenlijk iets aan moeten doen."

Zij waren alleen met Nederlandse kinderen bezig, hadden daar ook hun handen vol aan. Een van de werksters is toen begonnen met een groep voor Islamitische meisjes n.a.v. mijn bezoek. Dat loopt gelukkig goed. Angelique, mijn medewerkster, is daar laatst met de hele groep naar toegegaan om ook te stimuleren dat ze daar naar toe gaan , twee hebben er wel zin in. Toch weer wat resultaat.

Er is ook zoveel onkunde over de vraag hoe je dit probleem aan moet pakken; eind oktober kwam er een hoofd van een streekschool ergens uit de Alexanderpolder, of ik even een klas meisjes vol kon krijgen. Per 1 november moest dat, om in aanmerking te komen voor een VEM-project (Vrouwen-Emancipatie-Minderheden). Doodzonde, een gemiste kans.

Een formeel draagvlak hier in de wijk heeft het project niet

Ik val onder inspectie onderwijs, aangesteld als onderwijzeres voor de leeftijdsgroep tot 12 jaar, maar werk nu met 12-17 jaar. Op het stadhuis is regelmatig overleg, maar niet echt inhoudelijk, ik zoek dat zelf uit. Er is niemand die het project overneemt, als het zou stoppen. De meisjes komen dan weer thuis. Een belangengroep vanuit de buurt georganiseerd is er niet, bijv. van welzijnswerk, bewoners e.d.

Zelfs zullen de scholen heel blij zijn dat het Voorportaal opgeheven wordt en buurt en clubhuizen hun kans schoon zien meer te gaan doen voor deze meisjes, wat op zich leuk is maar nooit 5 hele dagen kan. Je krijgt dan gauw iets in de sfeer van naailessen.

Liever boete dan schoolgeld betalen

Het Voorportaal-Noord is opgezet voor de groep meisjes rechtstreeks uit Marokko of Turkije, die soms jaren thuis hadden gezeten, waar niemand bij kwam!

Alleen op het stadhuis was het bekend. Vaak spraken ze geen Nederlands, hadden nooit een pen in handen gehad. Voor die groep begon ik met het idee misschien 1 of 2 jaar en dan is dat klaar. Maar ik ontmoet nog steeds van die meisjes. Een heeft 4 jaar in huis gezeten. Toen ik begon zat ze daar al en nu heb ik dat pas ontdekt. Via-via kom je daar achter.

Dan de groep die al jaren in Nederland is, de lagere school heeft gevolgd, doorgaat naar het VO en vervolgens na een half jaar thuis zit, en niet meer naar school wil. Die bezoek ik en dan blijkt zo'n meisje vloeiend Nederlands te spreken, kan het schrijven en lezen, maar ze zegt "ik ga niet meer naar school," dus ze zeggen het zelf. En dat is een heel nieuwe belangrijke groep, en daarom zit ik nu weer vol. Vanuit onderzoek blijkt vaak dat meisjes vanuit hun geloof of van hun ouders niet naar school mogen, maar hier blijkt dat ze zelf niet willen. Die komen er steeds meer. Ze betalen liever een boete dan schoolgeld. Ik organiseer bijv. ook wel nailessen in een schoolgebouw, waar ze dan naar toe gaan, en als ze dan aardig ontvangen worden, hoop ik dat er een paar blijven plakken, liefst de volgende dag. Er wordt onderling veel gepraat over het belang van het volgen van onderwijs. Soms tot vervelens toe. Maar het voorbeeld van een meisje dat zich absoluut niet op een school tussen de anderen thuisvoelde en ook pertinent weigert er weer naar toe te gaan geeft aan dat de meesten precies weten wat ze willen. Van de Raad voor het Jeugdbeleid is een paar weken geleden iemand hier geweest om met de de meisjes te praten. En op de vraag: "Maar willen jullie dan niet leren en bijv. verpleegster worden of onderwijzeres" was de reactie: "Ik weet nog helemaal niet hoe het later gaat, ik weet maar een ding zeker en dat is dat ik ga trouwen en dat ik dan goed moet kunnen koken, mooi moet kunnen borduren en goed voor de kinderen moet zorgen. Verder weet ik helemaal niets, zelfs niet wat voor man ik krijg."

Zelf iets willen is heel wat anders dan het ook doen

De meisjes worden bijna allemaal uitgehuwelijkt. Vorige week, toen ik ziek was (ik wist nog van niets en het betreffende meisje ook niet) is er een getrouwd. Dát is wat ze zeker weten dat ze overkomt en daar praten ze liever over.

Bijv. Fatia, die hier drie jaar geweest is, is nu getrouwd, we zijn met z'n allen bij haar op bezoek geweest. Ze mag niet eens het huis uit, ze wilde graag Arabisch leren, maar ze mag de deur niet uit.

Dus wat zou je praten over verpleegster, onderwijzeres?

Kinderen krijgen, dat is zo iets belangrijks, en dan maken we een rondje: "hoeveel kinderen wil jij, en jij". Dan zeggen ze allemaal "twee of drie". Ik zeg dan: "Oke, ik kom over 10 jaar bij je kijken." En dan is het: "Ja, dan heb ik er natuurlijk zes of zeven".

Zoiets spreken ze alleen uit als er vrouwen is.

Dat gevoel dat ze helemaal niets in te brengen hebben daar breek je niet door heen.

't Voorportaal: méér dan een-tijdelijke opvang

De meisjes die hier komen vallen onder de leerplicht. Daaraan voldoen ze als ze aan het project deelnemen. Samenwerking met leerplichtambtenaren is heel belangrijk en die heb ik gelukkig hier wel. Samen proberen we eerst, zeker als een meisje al van een school afkomt, haar daar weer naar toe te krijgen.

Waarom dan die haat en nijd van de scholen in de buurt? Die is wel begrijpelijk, ze zijn natuurlijk bang dat dit een alternatief wordt. Maar zolang ik nog steeds meisjes tegenkom die thuis zitten ga ik door, al blijf ik zeggen: dit zou zo snel mogelijk opgeheven moeten worden. Maar zo lang de scholen dit laten liggen ...

Voorlopig is het belangrijkste te zorgen dat de meisjes die op de reguliere scholen zitten daar ook blijven, dat is een hele klus voor de scholen. Je moet andere aandacht aan deze meisjes besteden, en als ze wegblijven niet denken: die komt wel weer. Je moet er gelijk bij zijn.

Als er eentje hier een of twee keer niet geweest is sta ik daar op de stoep om te zien wat er aan de hand is. Binnen het onderwijs ontbreekt het daaraan, soms wordt er pas na een maand eens een huisbezoek afgelegd en andere scholen geven het meteen aan de leerplicht door. Een positief voorbeeld is een hoofd van een lagere school, die belde me op een paar weken geleden over een meisje dat daar niet meer kwam, 12 jaar, of ik wat kon doen. Hij was al vaak op huisbezoek geweest. Maar hij zei "ik kom er niet doorheen, ze wil gewoon niet meer". Dus ik met dat hoofd en een tolk nota bene op huisbezoek (dat meisje was duidelijk geen 12, ze was 15). Het hoofd van de school wilde alles doen om te voorkomen dat het aan leerplicht werd doorgegeven en het zo graag zelf oplossen, Maar het was niet op te lossen. Ze zei: "Ik ga nergens heen." Je krijgt dan al die rompslomp met leerplicht, daar gaat veel tijd overheen en als zo'n meisje dan nog een jaar thuis zit is ze helemaal nergens meer heen te krijgen.

Jezelf overbodig maken blijkt een illusie

Er zullen altijd meisjes zijn die afhaken, er is zoveel individuele aandacht voor nodig, het is de vraag of scholen dat kunnen opbrengen. Nu is het vaak zo: de school staat hier, de meisjes zijn welkom, en ze hebben zich maar aan te passen. Dat heb ik ook van vrouwenorganisaties, nederlandse vrouwenorganisaties, gehoord, de felle feministen: dat gesodemieter met aangepaste programma's, hup naar school, en zo niet: boetes! Turkse en Marokkaanse vrouwen zeggen dat ook vaak tegen me, schei toch uit met je voorportaal! Maar dan zie ik al die meiden en dan denk ik :boetes, uitscheiden ?

Ik bied ze in de eerste plaats de ontmoeting met meisjes van hun eigen leeftijd, plus een heleboel training in een heleboel dingen. Je moet zorgen dat je nederlands kan spreken, lezen, formulieren kan invullen, telefoon kan aannemen, boodschappen kan doen. Je moet er vanuit gaan dat ze niets weten, ook de weg naar het dienstencentrum niet. Ik heb hier meisjes die bijv. in de vakanties niet buiten komen. Ze zijn erg enthousiast en leergierig. Laatst zei een meisje, Dorine die drie uren zijn te kort kunnen we niet de hele dag. Ja zei ik, je kan de hele dag, naar die school hier op de hoek.

Er moet iets gebeuren

Een gegeven is dat er meisjes thuis zitten, dat er meisjes niet meer naar reguliere scholen gaan, en dat worden er tot mijn schrik steeds meer. Er moet iets op de scholen gebeuren, zodat ze daar blijven. Maar de meisjes die thuis zitten moeten toch naar een of andere vorm van onderwijs, de beleidsmakers moeten daar eens goed over nadenken. Ik heb nu een manier gevonden om ze in elk geval uit huis te krijgen. "Ze horen gewoon op school" wordt veel gezegd, maar daar zitten ze niet.

Connie Schijf
Corrien Kamps.

Voorportalen Noord en Zuid
tel. 010-67.82.79/84.68.67.

HSA001000038
38
Tijdschriften MO

is een mededelingenblad voor het opbouwwerk.

M.O. verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en 4 themanummers. Een abonnement kost f. 30,-. Bij meer-abonnementen reductie op aanvraag. Losse nrs. f. 4,25, themanrs. f. 5,-, excl. porto.

Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag
070 - 521354

Samenstelling: Greet Hettinga, Charlotte Krop
Wil van de Leur, Maarten Snel

ISSN:
0168-06SX